

Gyermekek és fiatalok a bíróság előtt.

Irta s az 1909. november 11-iki nyilvános gyermektanulmányi értekezleten előadta **Balogh Jenő dr.**, egyetemi tanár.

Az újabbkori művelődésnek legnagyobb problémái, a nagy társadalmi kérdések, éreztetik hatásukat az állami és társadalmi élet minden terén és a tudományok mindegyik ágában.

Így foglalkoznak ma világszerte, mint az állam és a társadalom, a törvényhozás és a közigazgatás által megoldandó kérdéssel: a gyermekek és fiatalok növekedő züllésének és szaporodó bűncselekményeinek okaival és orvosszert keresnek ezen társadalmi betegség számára.

A nagyterjedelmű problémának, melyről korunkban minden államban könyvtárakat írnak össze és egyesületekben, kongresszusokon, hétről-hétre megszámlálhatatlan sok előadást tartanak, ma csak *egy kis részletét* vázolhatom.

Célom kimutatni: mily okokból volna kívánatos, hogy a Gyermektanulmányi Társaság, amelynek elnöksége előadásom megtartására felszólítani kegyes volt, *megfigyelésének körét kiterjessze «a gyermekekre a bíróság előtt».*

Terminológia.

Mindenekelőtt a terminológiával kell tisztába jönnünk. Minthogy büntető törvénykezésről lesz szó, alkalmaznom kell a büntető törvényhozás által megállapított fogalmakat és műszavakat.

Idevágó új törvényünk: a büntető törvénykönyv módosításáról szóló 1908: XXXVI. t.-c., amelyet a következőkben rövidség okáért a gyakorlatban elfogadott «büntető novella»

(rövidítve Bn.) kifejezéssel fogok megjelölni, állapította meg a terminológiát.

Gyermek alatt értem azt, aki a züllés időpontjában, vagy a bűncselekmény elkövetésekor életének tizenkettedik évét még meg nem haladta (Bn. 15. §.); *fiatalkorú* pedig az, aki a züllés idejében vagy a bűncselekmény elkövetésekor életének 12-ik évét már meghaladta, de 18-ik évét még be nem töltötte. (Bn. 16. §.)

A tények.

Először a hatóságok és az emberbarátok figyelmét keltette fel, később pedig a hivatalos statisztika adataiból is megállapították, hogy néhány évtized óta több országban a fiatalok züllése olyan mérveket öltött, amint korábban nem tapasztaltak; valamint, hogy a gyermekek és fiatalok közül sokkal többen követnek el *büntetendő cselekményt*, mint azelőtt.

Nehogy statisztikával untassak, csak néhány olyan tény említék fel, amelyek bizonyítják, hogy a világszerte hangoztatott panasz valóban alapos. Aggasztó, komoly társadalmi betegséggel állunk szemben és olyan jelenségekkel, amelyeknek progresszív növekedése közös munkára hívja fel mindazokat, akik emberbaráti kérdések iránt fogékonyak és egyúttal a társadalom biztonságát és érdekét is szívükön hordják.

Franciaországban, amelynek hivatalos statisztikája a leghosszabb időre nyúlik vissza, az utolsó három évtizedben a fiatalok kriminalitása 450%-kal növekedett, vagyis több mint megnégyesződött. A német birodalomban 1882—1896-ig a felnőttek bűncselekményeinek száma 46%-kal, a fiataloké 167%-kal növekedett; 1896—1900-ig a felnőttek kriminalitása 4%-al csökkent, a fiataloké 6%-kal ismét emelkedett.

Hazánkban három évtized előtt 2300, jelenleg több mint 12,000 fiatalot ítélik el évente; ma az összes elítélteknek 164%-a fiatalok.¹⁾

Megjegyzendő, hogy a züllés eseteiről és növekedéséről

¹⁾ A részletesebb adatokat közöltem *Fiatalok és büntetőjog* című munkámban 17—33. l.

a hivatalos statisztika nem is ad teljes képet, valamint hogy a fiatalkorúak valóságos kriminalitása mindenesetre nagyobb, mint az, amelyet az elítélések száma felmutat, minthogy számos fiatalkorú ellen nem tesznek feljelentést, sokakra nézve pedig az eljárást a bíróságok belátó képességük hiányából megszüntetik.

A 15 éven aluli fiatalkorúak züllésének arányáról hazánkban némi tájékozást nyújt a következő tény: a m. kir. belügyminisztériumnak 1907. évi 60,000 számú rendelete értelmében 1907. októbertől kezdve az állami gyermekmenhelyekbe szállítják be a bűncselekményt elkövetett 12 éven aluliakat, valamint a züllés veszélyének kitett vagy züllésnek indult 12—15 éves fiatalkorúakat. Ezen rendelet alapján *egy év alatt 1027* ilyen gyermeket és fiatalkorút szállítottak az állami gyermekmenhelyekbe. Nyilvánvaló, hogy a valósággal züllésnek indultak száma ennél a különben szintén aggasztóan magas számnál sokkal nagyobb.

Szervezeti és büntetőjogi reformok.

A züllés és a kriminalitás növekedésének észlelése az igazságügyi szervezet, a büntetőjog és a büntető perjog terén az utolsó évtizedben újabb jogszabályok alkotását vonta maga után.

1. *A fiatalkorúak bíróságai.* Az igazságügyi szervezet terén huszonkét északamerikai állam törvényhozása jelölte meg a haladás útját. Tíz év előtt először Illinois állam törvényhozása szervezte a fiatalkorúak külön bíróságait. («Juvenile Courts».)

Ezeknek célja, hogy különlegesen képzett és az ügy iránt érdeklődést mutató bíró a züllésnek indult vagy bűncselekményt elkövetett gyermek egyéniségét segédtisztviselője, a *probation officer* közreműködése mellett tanulmányozhassa és megfelelő, széles hatáskörrel felruházva, az eset körülményeihez és a gyermek egyéniségéhez képest megtehesse mindazt, amit a további züllés megakadályozása, tisztességes foglalkozáshoz juttatás, és a fiatalkorúnak állandó *munkára szorítása* végett tenni lehet.

E bíróságok részben *rendőri bíróságok*, amelyek elé hazánkban főleg a züllésnek indult fiatalkorúakat, különösen

pedig a 16 éven aluli csavargókat és koldulókat állítják, részben királyi bíróságok, amelyek ez ideig a járásbíróságok és törvényszékek rendes hatáskörében a fiatalkorúak által elkövetett vétségek és bűntettek eseteiben ítélkeznek.

Amerikai mintára némely államokban (házánkban ez évben, 1909-ben, még csak a budapesti kir. büntetőtörvényszéknél és a büntető járásbíróságnál, mint a fiatalkorú terheltek külön bíróságai mellett) *állami pártfogó tisztviselők* is működnek, akiknek hivatása a bíró munkásságát megkönnyíteni, különösen a terhelt fiatalkorú egyéniségének és környezetének tanulmányozása körül a megfelelő nyomozást végezni és a fiatalkorú egyéniségének megfelelő intézkedést javaslatba hozni.

2. Az *anyag* büntetőjog terén a Btk.-ben foglalt régi jogszabályokat az 1908:XXXVI. t.-cikknek második fejezete hatályon kívül helyezte és 1910. január elsejével léptek életbe azok az új jogszabályok, amelyek lehetővé teszik, hogy a fiatalkorú terheltek bírója az osztályozás és az *egyéni elbánás elve* alapján az *eset körülményeihez* és a fiatalkorú egyéniségéhez mérten olyan intézkedést tehessen, amely a fiatalkorúak érdekében legalkalmasabbnak mutatkozik s a fiatalkorú újabb bűncselekményét, illetőleg továbbzüllesztését megakadályozza.

3. A fiatalkorúak ügyeiben követendő *eljárás* újabb szabályozására nézve az igazságügyi kormány megbízásából már készült ugyan törvényjavaslat, ennek törvénnyé válta azonban a jelenlegi parlamenti viszonyok közt a közel jövőben nem remélhető.

Régi büntetőjogunk és az új jogszabályok lényegének szembeállítása.

1. Büntetőtörvénykönyvünk (1878:V. t.-c.) álláspontja a következő volt:

Ha 12 éven aluli gyermek követ el bűncselekményt, az igazságügyi hatóságok nem tehetnek semmi intézkedést avégből, hogy a gyermeknek további erkölcsi romlását megakadályozzák. Ha pedig a bűncselekményt 12—16 éves fiatalkorú követte el, az igazságügyi hatóságok: a) amennyiben a fiatalkorúnak a cselekmény bűnössége felismerésére szüksé-

ges belátó képessége nincs, a terheltet javító intézetbe utalhatták; b) amennyiben pedig a belátó képességet megállapították, a fiatalok börtön- vagy fogházbüntetésre ítélték.

Mint hogy azonban a jelenlegi öt javító intézetben a büntetett fiataloknak egy tizede számára sincs hely, ennél fogva a bűnösség megállapításakor az esetek nyolctized részében a büntető tárgyalásnak eredménye az volt, hogy a fiatalok néhány hónapi vagy heti fogházbüntetésre ítélték.

A rövidtartamú fogházbüntetést a fiatalok rendszerint a kisebb bírósági fogházakban töltötte ki, többnyire felnőtt csavargókkal, szokásos büntetésekkel közös elzárásban, igen gyakran minden munkáltatás és erkölcsi oktatás nélkül.

Akik manapság a büntetési rendszer kérdéseivel foglalkozunk, legnagyobb részben egyetértünk abban, hogy a rövidtartamú szabadságvesztés nemcsak a büntetés céljait nem képes elérni, hanem egyenesen ártalmas is.

Azon fiatalok számára, akik a nyomornak minden szenvedését és bűnét már megismerni tanulták, a rövidtartamú fogház gyakran kedvezőbb helyzetet teremt, mint aminő az illetőnek az életben jutott. Az egészségtan követelményeinek megfelelően berendezett fogház kedvező viszonyainak megismerése után a fiatalok még kevésbé fog tartózkodni attól, hogy rövid idő alatt újabb bűncselekményt kövessen el.

Néhány heti vagy hónapi szabadságvesztés arra sem alkalmas, hogy a fiatalok egyéniségét munkára és rendes életmódra szoktassa, ők társadalmilag használhatóvá tegye. Ellenkezőleg a felnőtt büntetésekkel közös elzárásban töltött idő rendszerint fokozza a züllésnek indult fiataloknak erkölcsi romlását.

Ezenfelül a rövidtartamra fogházba vagy toloncházba helyezés egyáltalán nem védi meg a társadalmat. Néhány nap vagy hét múlva a fiatalok visszatér ugyanabba a környezetbe és azon életviszonyok közé, amelyek züllését okozták. Még ha akarna is a régi környezettől szabadulni, nem teheti, mert amióta a fogházból szabadult, gyakran nem kap tisztességes munkát.

Mind ezek alapján nem lehet csodálni, ha a fiatalok büntetéseik ezrei tovább züllenek vagy szokásos gonosztevőkké lesznek.

2. Új törvényünk legfőbb alaptételei.

A «büntető novella» régi jogunknak idevágó rendelkezései helyébe a következő új jogszabályokat iktatta:

A 12 éven alóli gyermek, ha bűncselekményt követett el, sohase jut fogházba vagy toloncházba, a bíróságnak azonban módja van arra, hogy az arra hivatott hatóságok a gyermeknek megmentése végett megfelelő intézkedéseket tehessenek.

A 12–18 éves fiatalokkal szemben az új törvény a bíróságot, illetőleg közigazgatási hatóságot felhatalmazza arra, hogy megfelelő osztályozást és individualizálást vihessenek keresztül.

A Bn.-nak büntetéstpótló eszközei a következők: 1. szülői vagy iskolai fenyítés; 2. bírói dorgálás; 3. szigorú felügyelet mellett próbára szabadrábon hagyás; 4. javító nevelés határozatlan időtartamban, melynek tartama a fiatalkorú munkájától és magatartásától függ és mely a 21. életévig terjedhet.

Csak ha ez eszközök nem mutatkoznak alkalmasnak, akkor helyezhető a fiatalkorú 5, illetőleg 10 év tartamára kellően berendezett külön fogházba, esetleg egy hónapnál rövidebb tartamú fogházbüntetését más elítéltektől elkülönítve tölti ki.

A bíró szerepe az új törvény szerint teljesen megváltozott. A bírónak többé nem az a feladata, hogy büntessen, hanem a fiatalkorú érdekeinek képviselőjévé, bizonyos mértékig gyámkodó, oltalmazó hatósággá változik át.

3. A reformok vezéreszméi a következők:

Nem a *megetorlásra* kell törekedni, hanem elsősorban a gyermekek és fiatalok züllésének és bűncselekményeinek lehető *megelőzésére*.

A kellő időben alkalmazott és helyes megelőző rendszabályok, különösen a hathatós felügyelet és a fiatalkorúnak munkára szorítása is nemcsak emberesebbek, hanem ethikailag magasabban állanak és úgy a fiatalkorúra, valamint a társadalomra nézve előnyösebbek a rövid tartamú fogháznál. Ezenfelül a gyermekek és fiatalok züllésének, illetőleg bűncselekményeinek esetében teljesen szakítani kell az általánosítás és a sablonos elbánás elveivel.

A züllésnek és a bűncselekményeknek különböző élet-tani, társadalmi, gazdasági, stb. tényezői vannak. A bíróság

elé került züllött vagy büntetett gyermekek és fiatalok pedig nem egyformák. Legnagyobb súlyt kell helyezni osztályozásukra s a különböző csoportokon belül a megfelelő *egyéni* elbírálás végett legalkalmasabbnak mutatkozó intézkedés kiválasztására.

Környezettanulmány és a fiatalok terhelt megfigyelése, mint az osztályozás és az egyéni elbírálás előfeltételei.

Az új jogszabályoknak megfelelő alkalmazása csak akkor történhet meg, ha a bíróság a fiatalok züllésének vagy bűncselekményének okait és tényezőit megállapítja és értesülést szerezhet mindazon adatokról, amelyekből a fiatalok egyéniségét kiismerheti. Ezek alapján választhatja ki a bíróság a leginkább célravezető intézkedést.

1. «*Környezet-tanulmány*». Ezeket az adatokat Budapesten és hazánk azon vidéki nagyobb városaiban, amelyekben ez a munka folyik (főleg Kassán, Kolozsvártt, Pécsen, stb.) ezideig a következő módon szereztek meg.

A patronázs-egyesületek (és pedig Budapesten az Orsz. Gyermekekvédelmi Liga több fizetett alkalmazott által, a többi patronázs-egyesület pedig önként vállalkozott működő tagjai közreműködése útján) a tárgyalás határnapját megelőzőleg végezték az ú. n. «*környezettanulmányt*».

Evégből az önként vállalkozó pártfogó, illetőleg az O. Gy. Liga alkalmazottja minden egyes terheltől egy nyomtatott blankettát kap, melynek rovatai megjelölik, hogy az illető fiatalok terheltől minő adatokat kell kinyomozni. A megbízott, az ügynevezett «pártfogó», tudakozódik a fiatalok környezetétől: családjától, a szomszédoktól, az *iskolai hatóságtól, a tanítóktól*, (amire igen nagy súlyt kell helyezni), esetleg a munkaadótól és a szerzett felvilágosítások alapján a blanketta rovatait kitölti és a blankettát a tárgyalás határnapja előtt a bírósághoz juttatja.

Az állami pártfogó tisztviselőnek feladata a tárgyalás határnapja előtt meggyőződést szerezni afelől, hogy az illető egyesületek tagjai a környezettanulmányt kellő időben végezték-e és ha a szükséges adatokat pl. a fiataloknak ismeretlen tartózkodása miatt nem lehetett kinyomozni, ezek megszerzése végett a hatósági szervezet igénybevételével in-

tézkedik. Ha pedig a beszerzett adatok ellentétesek vagy hézagosak lennének, az állami pártfogó tisztviselő a megfelelő felvilágosításokat megszerzi, illetőleg a szükséges pótlások iránt tesz hivatalos lépéseket.

Ezen adatok alapján azokban az esetekben, midőn a züllés vagy a bűncselekmény oka a fiatalok környezetéből származik, módja lesz a gyámhatóságnak, illetőleg a fiatalok bíróságának az illetőt a veszélyeztető környezetből megmenteni.

Számos esetben a «környezettanulmány» felvilágosítást ad a fiatalok züllésének vagy bűncselekményének okai és tényezői felől, néha a fiatalok egyéniségéről is, nevezetesen arról, vajjon ő csakugyan *romlott, hibás-e*, vagy inkább szerencsétlen, mintsem bűnös?

A bíróság céljaira azonban sokszor szükség van még arra is, hogy a gyermek, illetőleg fiatalok *egyénisége tüzetesen megvizsgáltassék* és ennek alapján meghatározható legyen a célszerű nevelés módja, a fiatalok munkára szorítása végett alkalmazandó hatósági intézkedés, stb.

2. *A gyermek, illetőleg fiatalok megfigyelése.* A fennebb előadottak bizonyítják, mennyire kívánatos esetről-esetre alapos vizsgálat tárgyává tenni a fiatalok egyéniségét.

Ez a megfigyelés különböző módokon történhetik.

Már a tárgyalás előtt megfigyelhették a züllött vagy büntetett gyermekeket, illetőleg fiatalokat:

a) az iskolában, illetőleg kisegítő iskolában, ahol tanulmányait végezte;

b) az állami gyermekmenhelyen vagy állami gyermektelepen, ahol korábban tartózkodott;

c) a munkaadó, kinek üzletében, gyárában stb. foglalkozott, avagy a szolgálatadó, akinek cselédje volt;

d) a társadalomnak, illetőleg evégből alakult egyesületeknek önkéntesen vállalkozó tagjai, akik vizsgálták a környezetet, amelyben a fiatalok élt, a züllés vagy bűncselekmény okait és tényezőit és annyi alkalommal és oly módon érintkeztek a fiatalokkal, hogy egyéniségére nézve véleményüket megalkották.

A bíróság tagjának rendszerint nem áll módjában azon rövid idő alatt, amidőn a fiatalok kihallgatja, annak egyéniségét alaposan kiismerni.

A kihallgatás rendszerint csak percekig, legfeljebb egy negyedórát tart. Olyan idő, amely még a legjártasabb és leglelkiesmeretesebb pedagógusnál sem alkalmas arra, hogy a gyermek egész egyéniségéről magának teljesen megbízható képet alkosson. Ez annál kevésbé várható, mert többször előfordul, hogy a bíróság előtt álló gyermek költött mesét ad elő, vagy valótlanokat állít és a bíró ezt nem derítheti ki azonnal. Közel fekszik annak a veszélye is, hogy a hatóság tagja minden fiatalok, aki eléje kerül, általánosítás alapján egyformán züllöttnek vagy körülbelül hasonlóan romlottnak tart, holott, ha a társadalom hivatott tagjai, különösen pedig az orvosok, a pedagógusok, az iskolai, a gyermekvédelmi és más hatóságok e részben a fiatalok bírójával megfelelő adatokat közölnének, a különböző egyéniségek kiismerése és az osztályozás lehetővé válnék.

A fiatalok bírójának működését az eléje kerültek egyéniségének megfigyelése körül is, többen segíthetik elő:

a) első sorban azokban az államokban, illetőleg azokban a községekben (hazánkban csak Budapesten), ahol ilyen állást szerveztek, az állami pártfogó tisztviselő;

b) a társadalomnak önként vállalkozott munkás tagjai;

c) a pedagógusok és orvosok részben a gyermek egészségi állapotának, különösen rendes vagy rendetlen lelkiállapotának, másrészt erkölcsi és értelmi fejlettségének megítélésében.

A tanulmányozás tárgya a gyermek, illetőleg fiatalok egyénisége, értelmi és erkölcsi fejlettségének foka, életviszonyai és az eset összes többi körülményei. (Bn. 18. §.)

Azon szoros kapcsolatnál fogva, amely a fiatalok züllése, illetőleg bűncselekményei és a nem rendes elmeállapot között tapasztalat szerint gyakran jelentkezik, első sorban meg kell állapítani a fiatalok lelki épségét vagy abnormitását. Ezen a téren a fiatalok bíróját különösen a *gyógypedagógus* és a *pszichiáter* támogathatják.

A fiatalok értelmi fejlettségének fokát pedig leginkább az abban jártas *pedagógus* fogja megfigyelhetni és tanulmányozásának eredményét ő lesz hivatott a bíróval közölni.

A kötelező orvosi megfigyelés.

1. Legújabbban külföldön nagy gondot fordítanak arra, hogy a hatóság elé került züllött, illetőleg büntetett fiatalok, a tárgyalást megelőzőleg orvosilag mindig megvizsgálják.

Az 1909. évi berlini kongresszuson egy német szakférfiú, *Vogt*, azt adta elő, hogy a terhelt fiataloknak előleges orvosi megvizsgálását *Frankfurtban* valóban *mindegyik esetben végzik is*.

E vizsgálatnak, amint egyik német specialista orvos, *Fürstenheim dr.* (Das Kulturparlament III. 34—43. l.) kifejtette, az volna a rendeltetése, hogy a fiataloknak lehetőleg pontos testi és lelki vizsgálata útján alapot adjanak a bírónak az eset helyes megítélésére s a célszerű intézkedés kiválasztására.

Hogy ez megtörténhessék, egyes külföldi orvosok egyenesen azt kívánják, hogy a fiatalok mindegyik bírósága mellett különlegesen képzett orvos: «*a fiatalok bíróságának orvosa*» alkalmaztassék olyanformán, amint manapság különlegesen képzett iskolaorvosok is működnek.

A bírósági orvosnak, főleg a gyógypedagógiából és a degeneráltak megfigyelése körül kellene külön kiképzést szereznie. Amint *Fürstenheim* (id. h. 37. l.) írja, a gyógypedagógiának az a rendeltetése, hogy megállapítsa és a gyermek képességeinek megfelelőleg alakítsa azokat az életfeltételeket és nevelési feltételeket, amelyek közt a gyermek felnő, továbbá, hogy biztosítsa a gyermeknek a legkedvezőbb fejlődést.

Az ilyen orvosnak tehát alaposan ismernie kellene nemcsak a gyermekgyógyászatot és az idegkörtant, hanem a rendes és nem rendes elmeállapotú gyermekek anthropológiáját és lélektanát is. Ezen orvosok határoznák meg az illető gyermekek további nevelését, tanítását és orvosi kezelésmódját.

Ezt a megfigyelést a pedagógus nem pótolhatná, mert neki a gyermek testi megvizsgálása körül nincs kellő orvosi képzettsége, ami nélkül, úgy vélik az elmeorvosok, különösen az abnormis gyermekek lelki vizsgálatának nem volna szilárd alapja. Például csak a degeneráltság külső jeleinek megállapítása után lehet véleményt kockáztatni affelől, hogy

a gyermek züllését vagy bűncselekményét nem egyedül nevelési hiba okozta, hanem veleszületett abnormis rossz hajlam, mellyel szemben pl. a pusztá dorgálásnak nincs semmi eredménye.

Abnormis gyermekkel szemben külön *gyógypedagógiai kezelésre* volna szükség, mindenesetre pedig olyan felügyeletre, illetőleg olyan rendszabályokra, amelyek a gyermeknek továbbzüllését vagy újabb bűncselekményeit *megakadályozni* alkalmasak.

2. A régi rendszer, amely a rendőri hatóságot vagy a büntető bírót arra kötelezte, hogy öt percnyi kihallgatás után «megítélje a fiatalok egyéniségét» és annak veséjébe lásson, okvetlenül felületességre visz és azt idézi elő, hogy nem egyenlők: a legzüllöttebb is és a szerencsétlen elhagyott árva gyermek is együvé kerültek a fogházba vagy a toloncházba.

A fennebb ismertetett, legújabb kívánságok viszont bizonyítják, hogy ez a probléma mily bonyolult és hogy az individualizálás minő új szerveknek és hatóságoknak felállítását teszi *majd szükségessé*.

Habár külön képzett orvosok kötelező alkalmazásától bizonyára még hosszú idő választ el bennünket, részemről is minden esetre kívánatosnak vélném a fiatalok terhelt egyén *külön* megvizsgálását mindazokban az esetekben, amelyekben az állami pártfogó tisztviselő, a bíró, az ügyészség tagja, vagy a védő azt az alapos gyanút táplálják, hogy a hatóság elé került gyermek vagy fiatalok nem rendes elmeállapotú, hanem elmegegye, hülye, degenerált egyén, vagy amidőn — amint a hírneves német elmeorvos, *Ziehen*, kifejezte, a züllést vagy a bűncselekményt a kinyomozott körülmények eléggé nem indokolják.

Ily megfigyelést és vizsgálatot az orvos természetesen nem a tárgyalás alatt végezne, hanem a tárgyalás előtt.

A vélemény az orvosnak nem a gyermek jelenlétében kellene adnia. Különösen azokban az esetekben, amidőn a gyermeket abnormisnak találták, lélektanilag kedvezőtlen hatást tenne az, ha az orvos ezt a véleményt közvetlenül a gyermeknek szemébe mondaná.

Az orvos véleményének egyik főrendeltetése volna: tájékoztatni a bírót arra nézve, hogy minő rendszabály,

különösen milyen elhelyezés, vagy minő munkára alkalmazás mutatkozik a gyermek érdekében leginkább célravezetőnek?

3. Hazánkban már többen foglalkoztak a züllött és a büntettes gyermekek orvosi megfigyelésével.

Különösen ki kell itt emelnem azokat a munkálatokat, amelyeket e társaságnak egyik kiváló tagja, *Ranschburg Pál* dr. tanár úr, ideg orvos, a budapesti gyógypedagógiai és lélektani laboratórium (VIII., Mosonyi-u. 8. sz.), vezetője hosszú idő óta ezen a téren végez, valamint az általa szerkesztett nagyon tanulságos készüléket és a belügyminisztérium megbízásából írt útmutatót, amelyet az állami gyermekmenhelyeken a megfigyelés körül már alkalmaztak.

Fel kell továbbá említenem azt a nagyon helyes intézkedést, hogy a budapesti állami gyermekmenhelyben, *Szana Sándor* dr. kir. tanácsos, igazgató úr kezdeményezésére, az 1907. évi «hatvanezeres» rendelet alapján beszállított gyermekeket és fiatalokat egy elmeorvos-szakértő megfigyelte.

A fiatalok *királyi* bíróságai elé kerültek egy részének orvosi megfigyelése még a jövő feladatai közé tartozik.

Végső eredmények.

Felfogásomat a következőkben foglalom össze:

1. A társadalomnak nem szabad abból a felfogásból kiindulnia, hogy a hatóság elé került, züllésnek indult, vagy bűncselekményt elkövetett gyermekek és fiatalok valamennyien egyformák, különösen pedig mind erkölcsileg romlottak, akikkel szemben csak szigorú rendszabályoknak van sikere.

Az eddigi tapasztalatok is bizonyítják, hogy, habár kivételesen, bíróság elé kerülhetnek inkább szerencsétlen, semmint bűnös olyan gyermekek és fiatalok is, kiknek züllése vagy bűncselekménye környezetük hibájából vagy életviszonyaiból eredt.¹⁾

Ezekben az esetekben a fiatalok egyéniségének megvizsgálása alapján a társadalomnak kellene vállalni azt a

¹⁾ Ilyen eseteket ismertettem «*Fiatalok és büntetőjog*» című monografiám 39—41, valamint 45—47. l.

mentő és nevelő tevékenységet, amely a fiatalok gyermek egyéniségéhez képest leginkább alkalmas arra, hogy őt a társadalomnak munkás tagjává alakítsák át.

2. A fiatalok egyéniségét nem szabad kizárólag környezetének nyilatkozatai alapján megítélni, hanem lehetőleg közvetlen megfigyelés tárgyává is kell tenni.

3. Mindazokban az esetekben, ahol gyanúja merül fel annak, hogy a gyermek vagy fiatalok nem rendes elmeállapotú, kívánatos a külön képzett orvos vagy gyógypedagógus által való beható megfigyelés.

4. Egyéb esetekben a tanító, a munkaadó, a patronázs-egyesület működő tagja, aki hasonló megfigyelésekben már jártasságot szerzett, nagy szolgálatot tehetnek a fiatalok bíróságának abban, hogy észleleteik eredményét a hatóság tudomására hozzák és a teendő intézkedésre nézve is véleményüket nyilvánítják.

Nagyon kívánatos volna, ha a Gyermektanulmányi Társaság tisztelt tagjai a bíróság elé kerülő gyermekek megfigyelésére is kiterjesztenék munkásságukat¹⁾ és közreműködésükkel is segítenének előbbre vinni azt a nagy problémát, amelynek további vizsgálata bizonyára világszerte még évszázadokon át foglalkoztatni fogja az orvosokat, a pedagógusokat, sőt a társadalmi kérdések iránt érdeklődő minden emberbarátot is.²⁾

¹⁾ Minden érdeklődőnek készséggel ad felvilágosítást a Patronage-Egyesületek Országos Szövetségének (elnök: Bellei Rickl Gyula min. tanácsos) titkári hivatala: Budapest, V., Igazságügyi minisztérium II. 97.

²⁾ A jelenleg Budapesten ezen a téren dolgozó egyesületek címei, Orsz. Gyermekvédő Liga igazgatósága: VI., Bulyovszky-u. 23.; Kath. Patronage Egyesület titkári hivatala: IV., Papnövelde-u. 7. sz., földszint; Orsz. Protestáns Patronage Egyesület (főtitkár dr. Lázár Andor ügyvéd: I., Alagut-u. 1. sz.); Orsz. Izraelita Patronage Egyesület, titkár: dr. Bartos Kálmán, VI., Andrásy-ut 35. sz.

Gyöngye tehetségű gyermekek színérzéke.

Irta **Ritoók Emma dr.** Budapestről.

Közlemény a gyógypedagógiai pszichológiai m. kir. laboratóriumból.
(Vezető: dr. Ranschburg Pál.)

Az alant leírt kísérleteket száz gyöngye tehetségű I—VI. osztályos gyermekben a budapesti állami kisegítő iskola gyermekanyagán a gyógypedagógiai pszichológiai m. kir. laboratóriumban végeztem 1908. januártól március közepéig Ranschburg Pál dr. úr engedélyével, akinek a munkálatomban való irányítását és szíves gyakorlati utasítását e helyen is megköszönöm.

Kísérleteimben az *esztétikai* szempont volt a vezető. A két kérdés, melyekre kísérleteimnek kellett megadniok a választ, a következő: 1. *Van-e egyáltalában biztos és határozott tetszési ítélete a gyöngye tehetségű gyermeknek?* 2. *Mennyiben befolyásolja az esztétikai értékelést az értelmiség fejletlensége.* Az előbbire kísérleteim kielégítő feleletet adnak, az utóbbit csak a normálisan fejlett gyermekek szintetszésével való összehasonlítás döntheti majd el. Mivel az eddigi ilyen kísérletek (Schuyten, Aars) nem azonos színekkel történtek, mint amelyeket kísérleteimben én alkalmaztam, ennél fogva ezeket a vizsgálatokat egészen hasonló feltételek mellett normális gyermekekre is ki fogom terjeszteni.

A kísérletekhez Zimmermann-féle színes ú. n. *pigment-papirosokat* (Lipce) használtam tizenöt színárnyalattal. Az egyes színeket 7 cm.² terjedelmű színes négyzetek képviselték kemény papírra felragasztva, szürke kartonból készült keretben. E színes mezők keretjükben fel- és letolható festő-állványon úgy voltak felállítva, hogy a gyermekkel szemben, a neki megfelelő magasságban legyenek. Világítás a természetes nappali világosság volt, tekintet nélkül a napfényes vagy borult időre, d. e. 10—12 óra között.

A színes négyzetek a következő 3 *sorozatban* voltak elhelyezve: 1. karmin, sötét-vörös, világos-vörös, sötét-narancs, világos-narancs; 2. kékes-zöld, zöld, világos-zöld, világos-sárga, sötét-sárga; 3. zöldes-kék, világos-kék, sötét-kék, viola, bíbor. A 3 ötös sorozat egymás alatt foglalt helyet közös keretben. A színek sorrendjétől egy helyzeti hiba kikerü-

lése végett kénytelen voltam eltérni. Ugyanis a világos-sárga, mely a legerősebb világosságú a pigment-színek között, éppen legfelül középre jutott, tehát helyzete által még feltűnőbbé lett, amit a próbakísérletek mindjárt bebizonyítottak. Módszer: az egyszerű választás, azaz a megfelelő színnek a feladott kérdésre a sorozatból való kiválasztása volt. A páros összehasonlítás fárasztó volta miatt gyermekeinknél nem alkalmazható. (Weygandt: Bericht d. II. Congress für exp, Psych. 125. l.)

A gyermek figyelmének esztétikai beállítása a legegyszerűbben történt. Nehány bevezető kérdés után: ismered-e a színeket? szereted-e a szép színeket? a gyermeket a 15 színes mezőt egyidejűleg elibe táró keret elé állítottuk s ezután következett a tulajdonképeni főkérdés: 1. Melyik szín tetszik ezek közül a legjobban? 2. Miért? 3. Hogy hívják ezt a színt? (t. i. a legtetszetősebbként kiválasztottat.) 4. Melyik szín nem tetszik? (vagy tetszik legkevésbé.) 5. Hát ezt a színt hogy hívják?

Meglepő volt a *gyermekek választásának határozottsága a tetszésre vonatkozólag*. Mihelyt megértették a kérdést, ami több esetben magyarázással és kérdezősködéssel járt, nyugodtan végignézték a színeket és határozottan választottak. Habozás a tetszés kérdésénél csak három esetben fordult elő, a nem tetsző színt nehezebben választották ki, de csak 12% felelte, hogy mindegyik szín tetszik, ami eltér a *Meumann*-nak normális gyermekekre vonatkozó abbeli tapasztalatától, hogy gyermekeknél nem tetszés (Abneigung) egyes színek iránt nem mutatható ki.¹⁾ Egynél több szín hét esetben tetszett, de csak egy nem tudta ezek közül a legtetszőbbet kiválasztani. Ugyanez háromszor fordult elő a nem tetszésre nézve. Ezekben az esetekben $\frac{1}{2}$ -l-el, illetőleg $\frac{1}{3}$ -dal számítottam fel a szín értékelését. (Az eredményt lásd a túloldali táblázaton.)

Tehát száz tetszés-értékelés közül a legtöbb szavazatot a karmin kapta, azután a sötét-kék és bibor, világos-sárga, világos-vörös, sötét-vörös, kékes-zöld, narancs, sötét-sárga, viola, világos-narancs, zöld, zöldes-kék. Általában az átmeneti és nem telített színek kevésbé tetszenek. Innen magyaráz-

¹⁾ Ästhetische Versuche mit Schulkindern. Experimentelle Pädagogik III. 1. 2.

ható, hogy a viola mint átmenet a sötét-kék és bibor között olyan hirtelen esést mutat.

A *Schuyten* normális gyermekeken végzett kísérleteivel egyezik, hogy a színek két vége, kék, vörös, viola, nála is a legtetszetősebbek, de az én kísérleteimben a viola tetszése hátrább áll, a sárga előbbre tolódik. 88 nem tetsző ítélet közül a zöld és kékes-zöld kapta a legtöbb szavazatot, a sötét-kék, világos-vörös, sötét-vörös a legkevesebbet, amint egészen természetes, hogy a tetszés maximumának a nem tetszés minimuma feleljen meg.

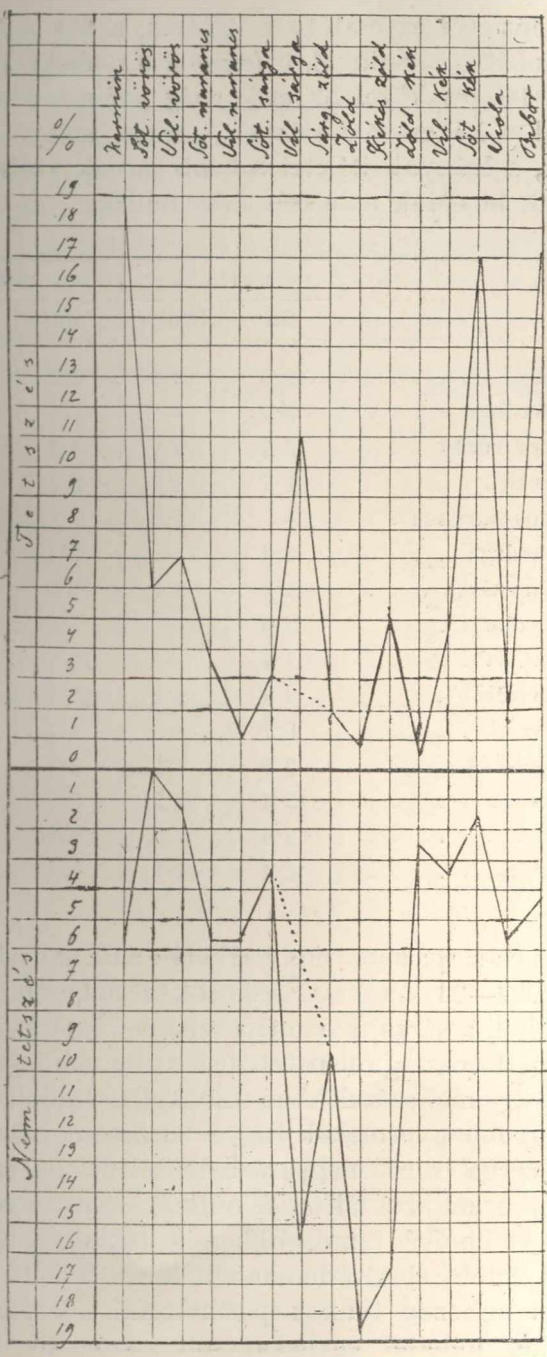
	Tetszés		Nem tetszés	
	összesen	0/0	összesen	0/0
Carmin	19	19	5	5·6
Sötét-vörös	6	6	—	—
Világos-vörös	7	7	1	1·1
Narancs	3 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$	5	5·6
Világos-narancs	1	1	5	5·6
Sötét-sárga	3	3	3	3·4
Világos-sárga	11	11	13 $\frac{1}{2}$	15·3
Sötét-zöld	2	2	8 $\frac{1}{3}$	9·4
Zöld	1	1	16 $\frac{1}{3}$	18·5
Kékes-zöld	5	5	14 $\frac{5}{6}$	16·8
Zöldes-kék	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$	2·8
Világos-kék	5	5	3	3·4
Sötét-kék	17	17	1 $\frac{1}{2}$	1·6
Viola	2	2	5	5·6
Bibor	17	17	4	4·5

Csak a világos-sárga értékelése abnormis. Úgy a tetszésben, mint a nem tetszésben a harmadik helyet foglalja el; a zöldes-kék pedig a legkönyösebb.

Az I. ábrán a tetszésnek három maximum-pontja tűnik fel, a színek két végének és közepének megfelelően; a nem tetszés két maximuma közül azonban csak az egyik felel meg a tetszés minimumának, a zöldnél; a másik összeesik a tetszés középső maximum-pontjával, a világos-sárgával. Ha a világos-sárgát kihagyjuk, a két görbe a fentemlített természetes kontrasztot mutatja.

I. ábra.

A II. a) b) ábrákon, (I. 20. lapot), ahol nemek szerint vannak megkülönböztetve az esztétikai ítéletek, a fiúk a tetszés legnagyobb fokát a carminnál, a *leányok* a sötét-kéknél érik el, míg a nem tetszés közelebb esik, még pedig fiúknál a zöld, a leányoknál a kékes-zöld színbe. A sárga kettős maximuma megmarad, a leányok ítéletei inkább járnak szélsőségekben, hatszor esik le náluk a tetszés foka nulláig.

	Tetszés %		Nem tetszés %	
	fiú	leány	fiú	leány
Carmin	19·4	18·1	3·4	10
Sötét-vörös	8·9	—	—	—
Világos-vörös	5·9	9·1	1·7	—
Narancs	3·7	3·0	8·4	—
Világos-narancs	—	3·0	5·1	6·6
Sötét-sárga	4·4	—	3·4	3·3
Világos-sárga	11·9	9·1	16·3	13·3
Sötét-zöld	2·9	—	7·7	13·3
Zöld	1·4	—	22·9	11·6
Kékes zöld	4·4	6·1	12·6	25
Zöldes-kék	0·7	—	1·7	3·3
Világos-kék	2·9	9·1	5·1	—
Sötét-kék	13·4	24·2	0·8	3·3
Viola	2·9	—	6·8	3·3
Bibor	16·4	18·1	3·4	6·6

A világos-sárga abnormis értékelése a III. a) b) ábrákon lesz világossá (I. 22—23. lapokat). Életkorok szerint osztályozva a tetszés-ítéleteket, a sárga maximális tetszés-foka a legkisebbekre esik (I—II. osztály), míg a nem-tetszés maximuma a legnagyobbaknál lép fel, egyenlő százalékban a zöld ellen leadott ítéletekkel.

A nagyobb gyermekek fogyó tetszése és növekvő nem tetszése a sárga iránt magyarázható asszociatív faktorokkal, mint ahogy ezzel szokták a felnőttek ellenszenvét a sárga szín iránt érthetővé tenni. Ebben a tekintetben nem sok eredményt értem el kísérleteimnél. Mivel felnőtt, intelligens emberek is nehezen tudnak pszichológiai képzettség nélkül az esztétikai ítélettel egybekapcsolt asszociatív folyamatról számot adni, annál kevésbé várhattam ezt az én kísérleti

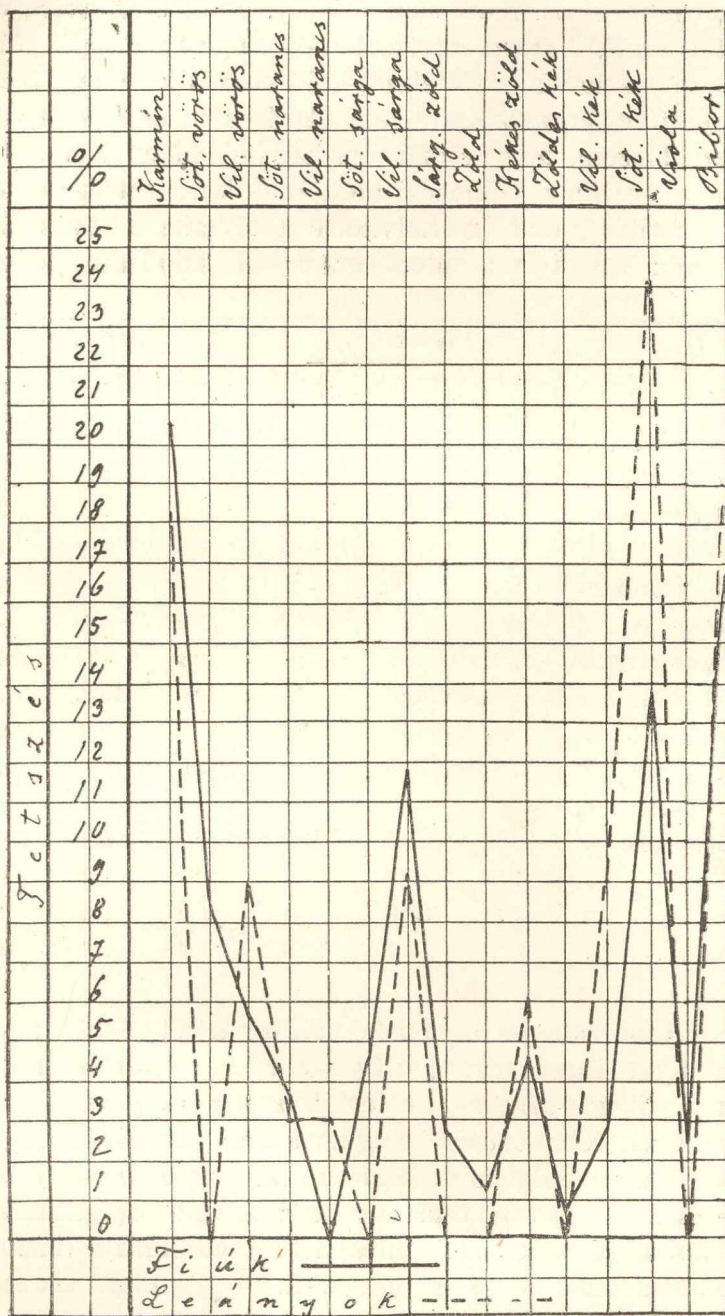

személyeimnél. «*Miért tetszik ez a szín?*» kérdéseimre 32 egyáltalában nem tudott felelni, 16 magának a színnek nevével felelt; (mert piros, mert sárga.) 3 gyermek «hát azért, csak» feleletet adott, legtermészetesebbnek találván a saját választását, ami esztétikai ítéleteknél különben is jellemző; 3 «mert jobb», illetőleg «rosszabb» (a nem tetszésre) választ adott, amelyről nem hiszem, hogy etikai értékátvitel akart volna lenni, hanem a gyermek kifejezési módjának korlátoltságából eredhetett. Inkább mutat értékátvitelre a következő öt asszociatív indokolás: carminra: «Mert az a mi színünk», «Mert a

	Tetszés %			Nem tetszés %		
	I—II.	III—IV.	V—VI.	I—II.	III—IV.	V—VI.
Carmin	12·8	26·4	18·5	5·8	10·0	—
Sötét-vörös . .	10·2	2·9	3·7	—	—	—
Világos-vörös .	7·6	5·8	7·4	2·9	—	—
Narancs	2·5	—	9·2	5·8	6·6	4·5
Világos-narancs	2·5	—	—	11·7	—	4·5
Sötét-sárga . .	5·1	—	3·7	2·9	6·6	—
Világos-sárga .	17·9	8·8	3·7	8·8	15	25·0
Sötét-zöld . . .	—	5·8	—	6·8	16·6	4·5
Zöld	—	—	3·7	24·5	6·6	25·0
Kékes-zöld . . .	7·6	5·8	—	18·6	15	16·6
Zöldes-kék . . .	—	—	1·8	—	1·6	8·1
Világos-kék . .	5·1	2·9	7·4	2·9	6·6	—
Sötét-kék . . .	7·6	20·6	25·9	2·9	1·6	—
Viola	—	5·8	—	2·9	6·6	8·1
Bíbor	20·5	14·7	14·9	2·9	6·6	4·5

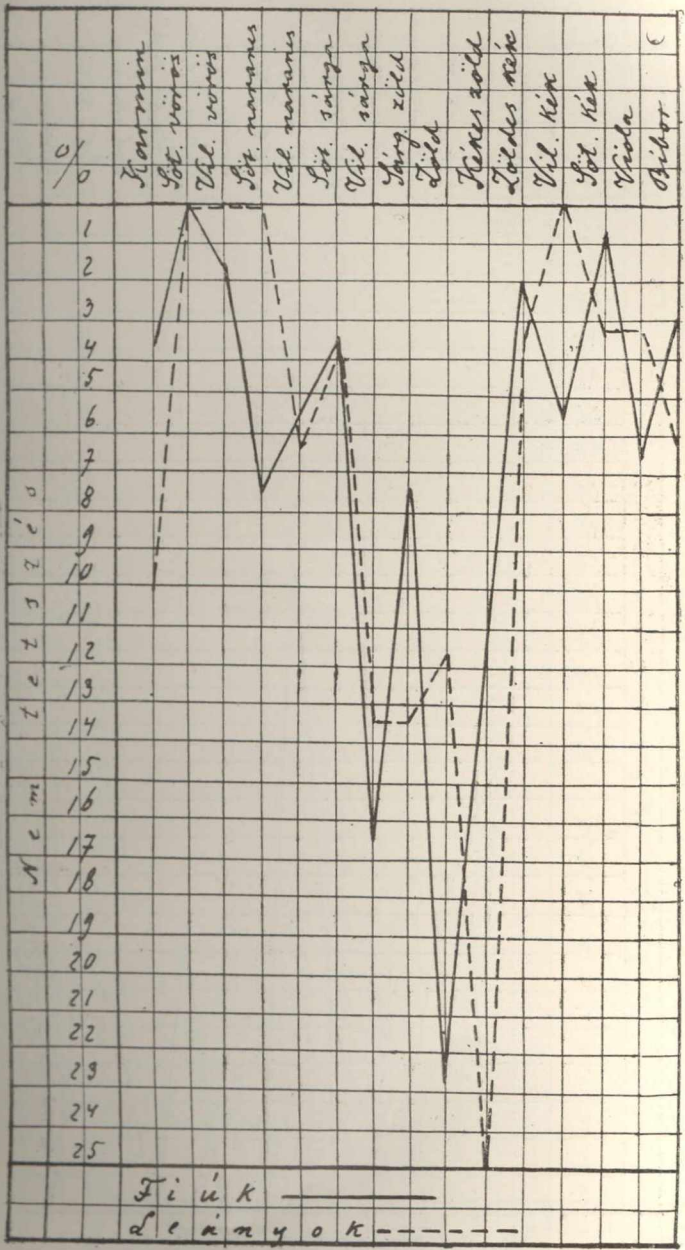
magyaroknál van piros, fehér, zöld»; sötét-sárgára; «Mert nekem ilyen ingem van»; világos-vörösre: «Mert olyan, mint a vér»; világos-sárgára: «Mert ilyenekkel dolgozunk papírmunkát.» (E felelet után megkérdeztem a leányokat, hogy milyen színnel dolgoznak kézimunkát; vajjon nem befolyásolja-e színtetszésüket valamely színnel való foglalkozás; 17 leány közül 10 dolgozott színessel és csak három választotta ugyanazt a színt, amellyel dolgozott.) 8 gyermek szubjektív felelete szintén egészen természetes: «Mert szeretem, mert nekem tetszik, mert szépnek látszik.» A többi egyenesen az

II. a) ábra.

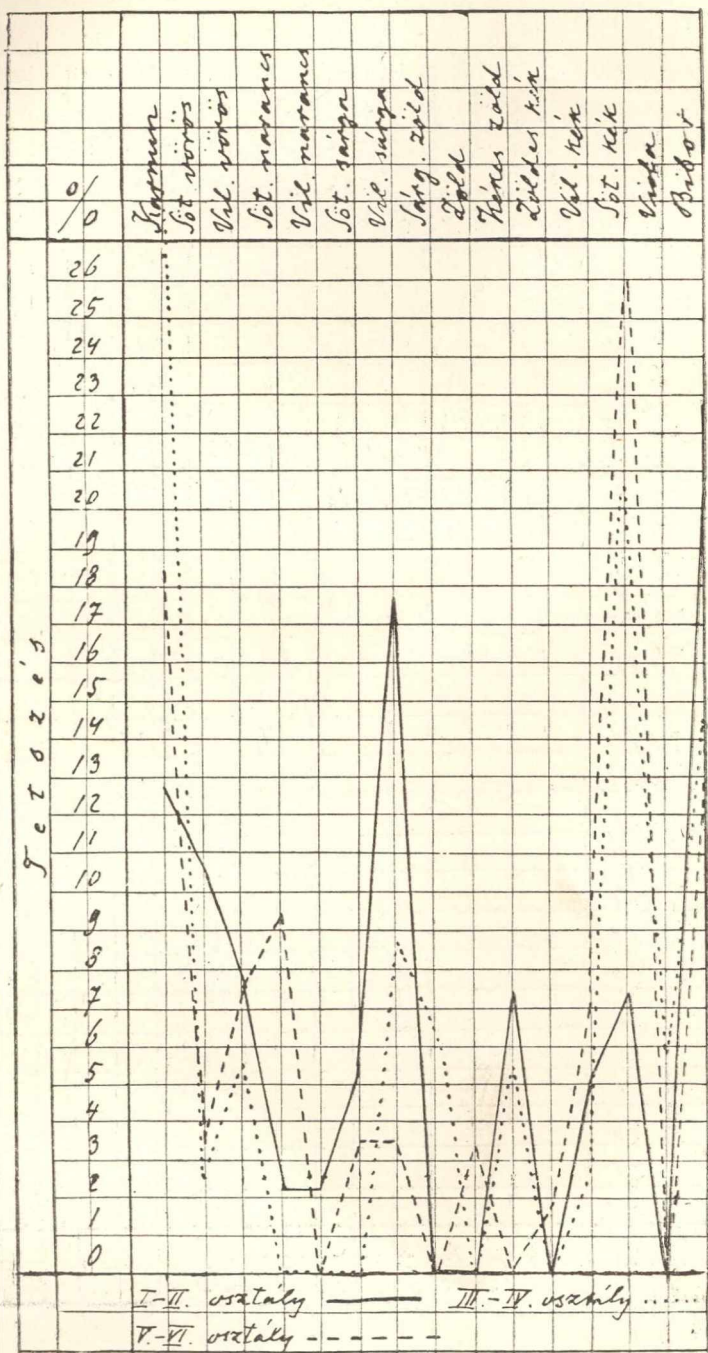

II. b) ábra.

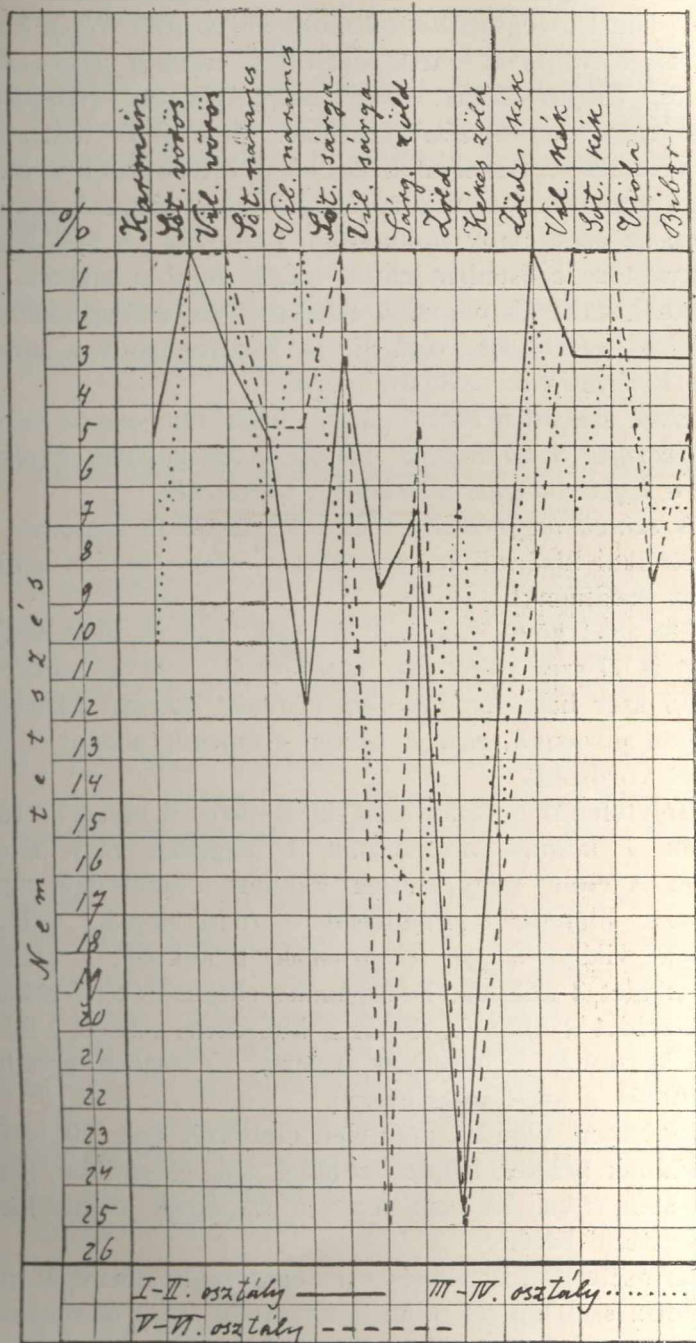

III. a) ábra.

III. b) ábra.

előttük is legismertebb esztétikai meghatározással, «mert szép», «mert a legszebb» indokolja választását. Végül 5 a szín világossági kvalitását emelte ki: «Mert tiszta a szín» (világos-narancs, világos-sárga); «Mert szép világos» (világos-kék, sötét-sárga). Nem tetszésre spontán: «Mert fakó.» (Kékes-zöld.)

Véleményem szerint a kisebb gyermekeknek a világos-sárgára vonatkozó szintetszését az utóbbi tényező indokolja és nem az asszociatív momentum befolyása. A szín világossági kvalitása erősebben hatott náluk, mint a nagyobb gyermekeknél, akiknek nagyobb színismerete, esetleg már megállapodott szintetszése van. Ez a kérdés azonban mindenestre kísérleti bizonyításra szorul.

Ezek szerint *a tetszés három maximum-pontja megoszlik: a carmin a fiúknak, a sötétkék a leányoknak, a világos-sárga a legkisebb gyermekeknek a legtetszőbb.*

A *színek megnevezése* már nem tartozott szorosan véve az esztétikai kísérlethez, ennélfogva csak röviden említem meg az eredményt.

188 eset közül helyesen nevezik meg a színt árnyalat szerint is 17-szer (sötét-kék, sötét-sárga, zöld, a viola mint lila) 107-szer helyesen, de nem árnyalat szerint; a vörösöket általában pirosnak, csak a három esetben a carmint és sötét-vöröset vörösnek.

Helytelenül nevezik meg 49 esetben: a hibort 6 rózsaszínnek, 7 lilának, 5 pirosnak, 1 sárgának vagy zöldnek mondja. A violát négy esetben kéknek, a sötétkéket ugyanannyiszor lilának, a narancsot 3 rózsaszínnek, 1 lilának nevezi. A világos-sárgát 2 pirosnak, 1 kéknek, 1 zöldnek; kékes-zöldet 3 kéknek, 1 sárgának; világos-kéket 2 zöldnek; sárgás-zöldet 2 kéknek, illetőleg kékesnek; a zöldet 1 feketének, 1 bordónak, 1 barnának nevezte. 15 esetben egyáltalán nem tudták a színt megnevezni.

Egészben teljesen helytelen elnevezés csak 10 esetben van; lilának kékkel, kéknek zölddel stb. elcserélése felnőttéknél sem ritka. Itt sem lehet a színérzék abnormitására következtetni belőle.

Az esztétikai értékelés ezen egyszerűbb formáját, mely a szintetszéssel lép fel, nem befolyásolja tehát általánosságban a gyermek gyöngébb szellemi tehetsége. Az értékingadozás, mely a normális gyermekeken végzett eddigi kísér-

letek eredményeivel szemben, a maximális és minimális tettségfokok közé eső, tehát már közönyösebb színeknél mutatkozik, aligha írható a szellemi gyengeség rovására. Mindenestre feltűnő a gyöngye tehetségű gyermekek esztetikai érzékének határozottsága és normális volta, főleg ha általánosan ismert erkölcsi érzékükkel hasonlítjuk össze.

Az északamerikai Clark-egyetemen összegyűlt Gyermekgyógyászati Értékeztetés előadásaiából.¹⁾

Ismerteti: **Pekár Károly dr.**

I. Az iskolás gyermekek gondolkodásbeli típusai.

S. S. Colvin tanár az illinoisi egyetemen.

Az iskolás gyermekek gondolkodásbeli típusainak meghatározása és fejlődésük folyamán való felismerésük kérdése fontos a tanítás technikáját és ökonomiáját illetőleg s így szoros összefüggésben van előadó szerint az elme higiénéjével.

E tekintetben kevés és a következményekre ki nem terjedő kutatás történt. Oka lehetett ennek a gondolkodásbeli típusok felfogásának el nem fogadható, nem megfelelő volta.

Gyakran állították, mondja az előadó, hogy teljesen különböző *gondolkodás-típusokat* lehet megkülönböztetni az egyes egyéneknél. Az egyik például túlnyomóan látásos, vizuális, a másik hallásos, auditívus, a harmadik meg mozgásos, motorikus képzetkészséggel gondolkodik s így joggal állíthatjuk, hogy *a* egyén látásos, *b* hallásos és *c* mozgásos típus. Már a magyar nyelv logikája is rámutat különféle gondolkodás-típusokra e szövegekben: más a «gondolkodás-módja», más az «eszejárása».

Mindazonáltal, folytatja az előadó, ily éles osztályozás csak kevés esetben alkalmazható, a legtöbbször *kevert típusz-*

¹⁾ Ez előadásokat közölte a *The pedagogical Seminary* 1909. évi 3. száma (szeptember) 314–420. ll. Szerkeszti *Stanley Hall*. Worcester (Mass.).

szal állunk szemben és a legtöbben egyfajta képzetkészletet használnak a jelenségek bizonyos osztályával szemben és megint másfajta képzetkészletet a jelenségek más osztályával szemben. Igen, mert, hozzátehetjük, a fent adott típusok, a látásos, hallásos és mozgásos, nem gondolkodásbeli, hanem érzéki típusok.

Az illinoisi egyetem lélektani laboratóriumában újabban végzett kísérletek azt is kimutatták, hogy még oly csekély különbség is, mint egy szószorozat bemutatásmódjának változtatása, teljesen megváltoztatta a megfigyelő gondolkodásbeli típusát.

Meumann azt állította, hogy míg létezhetik tiszta látásos típus, nincs tiszta hallásos típus. Megjegyzi továbbá, hogy a legtöbb egyén látásosan gondolkodik, ha valóságos dolgokkal foglalkozik és hallásos-mozgásos tételekben, ha a gondolat elvont.

Továbbá, mondja az előadó, rendkívül nehéz megkülönböztetni a hallásos és a mozgásos képzetkészletet. A hallásosoknak osztályozott egyének nagy többsége beszéd-mozgásos is. A mozgásos elnevezés nagyon is általános. Valaki lehet beszéd-mozgásos, de nem kéz-mozgásos. Azután van egy általánosabb mozgásos típus, amely sem beszéd-, sem kéz-mozgásos. Viszont azt is figyelembe kell vennünk, hogy sok úgynevezett látásos voltaképp szem-mozgásos és nem látóhártya-érzékes. A többi képzetkészlet, a tapintásos, az ízléses, a szaglásos nagyobbarányú szerepe nem található gondolkodásfolyamatainkban s így valóságos képzetműködésbeli értékük csekély.

A gondolkodásbeli típusok illetően felfogásának elégtenségét jól kimutatta *Segal* s jól figyelmeztetett, hogy a gondolkodás kvalitatív felfogása helyébe kvantitatív felfogást kell tennünk. Mind e gondolatok arra a következtetésre kényszerítenek, hogy *abszolút gondolkodásbeli típusok megállapítása aligha sikerül* s a legtöbb, amit elérhetünk e tekintetben, hogy az uralkodó típust megállapíthatjuk valamely egyénnél az *érzéki és szóbeli* készlet határozott osztályát illetőleg. Látjuk tehát, hogy *Colvin* is odajut, hogy ezek a felosztások csak *érzéki típusok*.

A gondolkodásbeli típusok ez elégtelen felfogása sok tévedés forrása volt a kutatásban, az eredmények nagy ré-

szét kétségessé tette. *Titchener* egész sor adatot hoz fel «Kísérleti pszichológiá»-ja¹⁾ első kötete mellékletében, «A tanár kézikönyvé»-ben.²⁾ *Meumann* is egész rakás adatot sorol fel «Felolvasásai»³⁾ tizedik fejezetében. Colvin bírálat alá vette ezeket a «Psychologiai Közlöny»-ben.⁴⁾ Azok a legjobb adatok, amelyek teljesen introspektívek, vagy pedig az eredményeket a megfigyelt egyénnek saját elmefolyamatait elemző szubjektív nyelvén magyarázzák. Igen sok objektív adat önmagának ellentmond és sok meg félreértésen alapul.

Colvin nézete szerint e típusok meghatározásában a *legjobb módszer az indirekt módszer*, különféleképp bemutatott különféle anyag emlékezetbe szedésében a hibák irányát, természetét feljegyezni. A gyermekektől úgyis keveset várhatunk saját elmefolyamataik elemzésének pontosságát illetőleg. Egyeseket ugyan egyes kísérletező kikérdezhet, de ahol tömegekről van szó, ez alig lehetséges. Jelenleg a főszükség oly határozott számú adatkérdés megállapítása, amelyekre feleletet kellő ellenőrzéssel az iskolateremben kaphatunk.

Összegyűjthetjük azután ez adatokat oly egyénekről, akiknek képzetkészletét már introspektív módon meghatároztuk. Akkor azután ez adat-kérdéstárt alkalmazhatjuk a tanulókra s így megállapíthatjuk az önálló, döntő adatokat, amelyek azután az iskolaterem *normál adatkérdései* (standard tests for the schoolroom).

Colvin szerint így megállapíthatnók, hogy bizonyos körülmények közt az iskolában melyik tanuló gondolkodik *látásosan*, melyik *hallásosan-mozgásosan*, melyik *mozgásosan*, sőt a látásos típuson belül, hogy *valóságos-* vagy *szólátásos*, a hallásos-mozgásos típuson belül, hogy *hallott szókban* gondolkodik főleg, vagy *mondott szókban*, a mozgásos típuson belül, hogy *beszéd-mozgásos*, *kéz-mozgásos*, *szem-mogásos* vagy *izomérzéses* szorosabb értelemben.

Igaza van Colvinnak, hogy csak ily részletezéssel érhetünk célt, mert még egyszer hangsúlyozzuk, hogy ezek tulajdonképpen érzéki, érzékelő típusok. S e tekintetben, ha a gondolkodás típusaira visszük át ezeket, fogyatékosak ma-

1) *Titchener: Experimental Psychology.*

2) *Instructors Manuel.*

3) *Meumann: Vorlesungen.*

4) *Psychological Bulletin.* 1908, July.

radunk. S itt mindjárt kiegészítjük egy fontos gondolkodás-típussal Colvin felsorolását, az *érzelmes típussal*, az *affektív, emotív típussal*. Vannak ugyanis, akik arra emlékeznek jól, ami nekik gyönyörűséget, vagy keserűséget okozott s gondolkodásuk is a képzetek kellemes, kellemetlen hangulati velejárói szerint halad. Kitűnő példa erre Dugas, francia lélekbúvár, ki maga introspektíve ismerteti ilyenén gondolkodástípusát egy folyóiratban.¹⁾ S kiegészítjük még ötödik fő-típusul az *elvont*, absztrakt *gondolkodástípussal*, mely szereti az elmélkedést, a fogalmi, elvont gondolkodást szemben az érzéki gondolkodással. Binet kísérletei²⁾ külön *leíró* és *elmélkedő* típust állapítottak meg, de ez a leíró típus valamelyik érzéki típushoz tartozik a leírás hűségének iránya szerint, az elmélkedő típus pedig elvont gondolkodástípus. Eszerint a mai teljes osztályozás volna: 1. látásos, 2. hallásos, 3. mozgásos, 4. érzelmes és 5. elvont gondolkodástípus.

Ily irányú kísérletekkel foglalkoztak *Hawkins, Kirkpatrick, Pentschew, Pfeiffer, Netschajeff, Lobsien, W. A. Lay, Meumann* és tanítványai. Némi világot vetettek a problémára *Stern* és társai. Hasonlóan *J. F. Meyer*. *Colvin* kísérleteit a «Pedagógiai Szeminárium»-ban³⁾ és a «Psychologiai Szemle»⁴⁾ monographia sorozatában közölte. *Netschajeff* a szentpétervári iskolákban sok, különféle korú gyermekkel kísérletezett nyolc különböző emlékezetanyaggal: valóságos látott tárgyakat mutatott be, azután tagolatlan hangokat, azután tizenegy kétjegyű számot, azután látás, hallás, mozgás, tapintás, érzelem s magasabb eszmebeli tartalmú szavakat. *Lobsien* a kieli iskolákban megismételte *Netschajeff* kísérleteit kevés módosítással. *Pohlmann* e módszert el-nem fogadhatónak találta, nem eléggé megállapítható eredményeket ad, hogy ezeket tágabban értelmezhezzük az egész gondolkodásra. Mindazonáltal a látástárgyak alkalmasabbaknak látszanak a fiatalabb, az érzelmi és elvont képzetkészlet a serdülő tanulók vizsgálatára. *Meyer* és *Colvin* ugyanis *Netschajeff* s *Lobsien* eljárásához hasonlóan kísérleteztek, amennyiben iskolai dolgoza-

1) *L. Dugas: Mes souvenirs affectifs d'enfant. Revue philosophique, novembre 1909. 504–516 ll.*

2) *Binet: Psychologie individuelle.*

3) *Pedagogical Seminary.*

4) *Psychological Review.*

taik szókészletét tanulmányozták a képzetműködésbeli típus meghatározására. Arra az eredményre jutottak, hogy az *érzelmi képzetkészlet a serdülő fejlődés tulajdona, míg a látásos és mozgásos képzetkészlet fiatalabb gyermekek uralkodó típusai* s hogy a valóságos képzetkészletben észrevehető fogás történt a serdülés beálltával. Ez eredményekre más kutatók is jutottak. A gyermekek általában szeretik a *mozgást* s szeretnek *elbeszélő stílusban* írni. Mozgáskifejezéseket használnak, ez mutatja érdeklődésük irányát. *Lay* kísérletei gyermekeken az írás elsajátítását illetőleg szintén odamutattak, hogy a mozgásos képzetkészlet nagyon fontos elméleti folyamatainkban. *Lay* a segítség módszerét követte és feljegyezte, hogy kevesebb hiba történt a tanulásban, ha a szósorozat bemutatását beszéd- és kézmozgásokkal kísérték a gyermekek. *Itschner* kimutatta, hogy a hibák e fogyása a nagyobb figyelemből és a csatlakozott mozgás-képzetekből magyarázható. Az illinoisi egyetemen legújabban végzett kísérlet világosan mutatta, hogy az írás, ahelyett, hogy a tanulás segítőjeként szerepelne, tízéves korig szórakozásszámba megy a gyermekeknél.

Pentschew azt következtette kísérleteiből, hogy a gyermekeknél a hallásos-mozgásos elem az emlékezet alapja s a látásos képzetműködés másodlagos szerepet játszik. *Hawkins* is, aki szavak látásos és hallásos bemutatásával vizsgálta a gyermekeket, fokozatosan és egyszerre, azt hiszi, hogy a gyermek típusa inkább a hallásos bemutatásnak felel meg, de a serdülő gyermek látásos. *Kirkpatrick* adataiból azt következteti, hogy a fiatalabb tanulók kiválóbbak a mondott szó emlékezetében. Másrészt *Pfeiffer*, aki Würzburgban három éven át külön adatkérdéstárt használt, hogy leányok gondolkodásbeli típusát meghatározza, úgy találta, hogy a leányok világosan kiváltak a látásos képzetkészletben, másodrangú mozgásos és harmadrangú hallásos képzetkészlettel. *Pedersen* hasonló eredményre jutott a látás- és hallásémlékezet vizsgálatában. Huszonhat tíz-tizenéves fiút vizsgált meg angol szótárból vett szavakkal. Két szósorozatot használt. Az egyikben a szavak helyesírása és kiejtése egészen különböző volt, mint «borough», fifthly», a «nights». Ezt látásosan bemutatta s különösen a látásos gondolkodástípus kikutatására szánta. A második sorozat is angol szavakból állott, de a helyesírás és a

kiejtés megegyeztek. E szavakat szóbelileg mutatta be és az uralkodó hallásos képzetkészlet kimutatására szánta. Pederesen e vizsgálataival úgy találta, hogy tizenhatan látásosak voltak, tizenegyen hallásosak. *Pohlmann* mindkét nembeli gyermekeken kísérletezve az osnabrückeri népiskolában, értelmetlen szótagokat, számokat, valóságos tárgyakat, mássalhangzókat, valóságos tárgyak nevét használta szóbeli és látásbeli bemutatással. Arra a következtetésre jutott, hogy valóságos tárgyak reprodukálásának értéke sokkal nagyobb, mint a szavaké. Hallásbeli bemutatás jobb az értelmes adatoknál, látásbeli az értelmetleneknél. *Meumann* saját kísérleteiből és mások kutatásaiból azt következteti, hogy *a gyermekek gondolkodástípusa* a serdülés beálltáig *tárgyiasan-hallásos*. Személyek, tárgyak, valóságos helyzetek gyakran térbelileg, időbelileg lokalizált alakjában gondolkoznak, míg másrészt *a felnőtt rendszerint szóképzetekben gondolkozik*. *Stern* vizsgálataiból és másokéból a «Beiträge zur Psychologie der Aussage» gyűjteményben hasonló eredmények vonhatók le.

Az iskolás gyermekek gondolkodástípusát illetőleg újabb vizsgálatokat végzett Colvin az illinoisi egyetemen. Champaign, Illinois alsó, felső iskoláiban, sőt 250 pszichológiát hallgató egyetemi ifjuval kísérletezett. A legfiatalabb növendékek negyedik osztálybeli növendékek voltak. A feltett adatok értelmetlen betűk, értelmetlen szótagok s egy elbeszélés volt, amely egyaránt látásos, hallásos és mozgásos elemeket sugalmazó szavakat és mondatokat tartalmazott. Az értelmetlen betűk úgy voltak összeállítva, hogy a térbeli lokalizáció fontos szerepet játszott emlékezetbe idézésükben. Az értelmetlen szótagokat szóbelileg és látásosan bemutatta, így az emlékezetet erősítette vagy gátolta vagy megkönnyebítette a beszéd-mozgásos és a kéz-mozgásos képzetkészlet. Colvin kísérletei kimutatták, hogy a vizsgáltak legnagyobb része *túlnyomóan látásos gondolkodástípus*. De a látásos képzetkészlet kifejezettebb a fiatalabbakon és az egyetemen, mint a középiskolák felsőbb osztályaiban. Mindahárom vizsgálati módszer eredményeit grafikusan tüntette fel Colvin s a görbe hajlása mutatja *a látásos képzetkészlet háttérbe szorulását a serdülés éveivel*.

Részünkről ez eredményt természetesnek is tartjuk, mert a modern embernél a látás a legfejlettebb érzék, agy-

középpontja rendszerint a legfejlettebb. Egész tudományos gondolkodásunk főleg látásképzeteken épül fel. Más érzékterületről iparkodik a tudomány minden érzéki adatot áttenni a látás területére.¹⁾ Az összehasonlító érzéksychologia kétségtelen alapténye manapság, hogy a látás a legfejlettebb érzékünk.²⁾ Csak természetes, hogy az emberek legnagyobb része látásos gondolkodástípus.

Colvin másik eredménye is természetes: *a serdülés éveivel oly érzelmi felindulásokkal, zavarokkal járnak³⁾, hogy az érzelmes, emotionális képzetkészlet veszi át egy időre az uralkodó szerepet*, de már az egyetemi években megint a látásos képzetkészlet lesz uralkodó.

Ime tehát a *gondolkodásbeli típus*, bár csak egy időre, bár csak ideig-óráig, de *a korrallal is változik*. Ezt mindenestre jó megjegyezni, főleg a nevelőknek, tanároknak, szülőknek, akik tehát a serdülés érzelmi zavarai iránt elnézéssel lesznek.

De térjünk vissza Colvinhoz. Az emlékezés két eszközéül az *emlékezetbevést* (Einprägung) és a *képzetkapcsolást* (associatio) említi. Nagyon különböző két tényező. Az emlékezetbevést nagyobb szerepet játszik a fiatalabb gyermekek-nél, a gyöngébb elméjűeknél, a fáradtság és lelki levertség állapotában. Viszont a felnőtté a képzetkapcsolás játssza a főszerepet. Az értelmetlen betűk kísérleteinek görbéje az emlékezetbevést és a képzetkapcsolás szerepét is felöleli. Az alsóbb osztályokban az anyagot merő látásos emlékezetbevésttel, a kép elméleti látásunkban való lenyomatával tartották meg emlékezetben. A felsőbb osztályokban a képzetkapcsolás kezd uralkodni az emlékezetbeli visszaidézéssel az egyetemen elvész a valóságos látásanyag emlékezetbevéstése, a képzetkapcsolás pótolja. Végeredmény tehát, hogy a *képzetkapcsolás szerepe az emlékezésben a korrallal növekszik*.

Colvin ez eredménye is igen fontos. Egyrészt a gondolkodásbeli típus újabb relatív változását mutatja a korrallal. Összegezve tehát az előbbivel: *A látásos gondolkodástípus az uralkodó, csak a serdülés éveiben enged az érzelmi képzetkészletnek egy időre, az előrehaladó korrallal mindinkább a képzet-*

¹⁾ Dr. Pekár Károly: *A látás psychológiája*. Uránia, 1904.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Marpo: *A serdülés társadalmi szerepe*. Ismertette dr. Pekár Károly. Huszadik Század, 1901.

kapcsolás veszi át az emlékezetbevézés szerepét az emlékezésben. De másrészt azért is fontos szerintünk ez eredmény, mert az *értelmes tudás* fejlődését mutatja. Az emlékezetbevézés nem értelmes tudás, de a *képzetkapcsolásos emlékezés értelmes tudás*. Colvin kísérleteinek tehát nagyon is igaza van. *A korral fejlődik az értelmes tudás.* A tanítás is idetörekszik. Ezt tekinti főnek, nem a szajkózást, ami csak az alsóbb osztályok játékszerű tanulása. Nos tehát a kísérleti eredmény közelebről érdekelheti a tanítás embereit.

Colvin szerint tehát az iskolás gyermekek gondolkodástípusaira vonatkozó eddigi különféle kísérleti kutatások eredményei a következőkben összegezhetők:

1. Az *alsóbb osztályokba járó gyermekek* túlnyomóan *valóságos képzetkészlettel* gondolkoznak, ami a legtöbb esetben *látásos*. Gondolkodásuk *érzéki, képszerű*.

2. E *valóságos képzetkészlet fokozatosan fogy és szóképzetkészlet foglalja el helyét*, a «belső beszéd», amelyben a felnőttek gondolkoznak. E szóképzetkészlet, hallásos-mozgásos készlet, *erőltlen, szintelen*. Az *emlékezetbevézést a szóképzetek uralomrajutásával a képzetkapcsolásos emlékezés váltja fel*.

3. A *valóságos képzetkészlet fogyása, a szóképzetkészlet uralomrajutása az elvont, absztrakt gondolkodást* eredményezi az eleven érzéki képek helyébe.

Colvin szerint már most a gondolkodástípusok kérdése egyik oldala a takarékos, gazdaságos tanulás nagyobb problémájának. Mindenki tudja, hogy rettenetes veszteséggel, idővesztéssel, fizikai, elméleti fáradtsággal jár a tanulás. Nos, az oly ismeret, mely az iskolában alkalmazva csökkentené a veszteséget, fontos ránk nézve. A harminc éve Ebbinghaus kezdte s Meumann és mások folytatta kísérletekből Németországban és Amerikában tudjuk, mily idővesztéssel állunk itt szemben s a probléma előttünk áll: hogyan akadályozzuk meg a veszteségeket?

«A gyermek gondolkodásbeli fejlődésének pontos ismerete, mondja Colvin, iskolába lépésétől felnőtt koráig a legnagyobb haszonnal járna: világot vetne elméleti folyamataira és megmutatná, mit tehetnénk tanulása könnyebbítésére s megszabadítására a szükségtelen fáradtságtól az iskolai épületbe való bezárás hosszú óráiban, amely a legjobb esetben a normális gyermekre nézve fogság-helyiség.» Ez elő-

adásának főtétele. *A gondolkodásbeli típusok s fejlődésük ismerete tehát a tanulás megkönnyebbítésére, a gazdaságosabb tanuláshoz szükséges.*

Colvin célszerűnek gondolná minden gyermekről évről-évre az eddigi s az ezután a jövőben feltalált módszerekkel meghatározni a gondolkodás típusát. Kétségtelen, hogy a *gyermekek legnagyobb része egy gondolkodástípust mutat be adott anyaggal szemben s a fejlődés adott korszakában s így az eredmények értékesíthetők is volnának.*

Az átlagos gyermekek nagy csoportjánál alkalmazott oktatás, folytatja Colvin, nem követhető a más gondolkodástípusú gyermekeknél, akiknél a látásos szóképkészlet, a látás fogyatékos. Ezeket külön figyelemben kell részesíteni.¹⁾ *Az érzéki fogyatékoságot épp úgy tekintetbe kell venni, mint az egész gondolkodásbeli fogyatékoságot. Az olvasásbeli nehézségek például ily látásos, szóképzetbeli, grafikus fogyatékoságra mutatnak. A nagyobb fogyatékoságot feltüntető gyermekek természetesen a subnormális, gyöngélméjűek külön iskoláiban helyezendők el.*

De nemcsak a fogyatékoságok felismerésére jó a gondolkodástípusok ismerete, hanem a normális gyermektanítás trainingjére is. Ha bizonyos anyaggal szemben a gyermekek nagy tömege valóságos-látásos, akkor felvetődik a kérdés, melyik a leggazdaságosabb módszer az ily gyermekek tanítására. *A legközvetlenebb s időkimélő eljárás lesz saját típusa kifejezéseivel tanítani a gyermeket, valóságos-látásos anyaggal.* Részünkről hozzátesszük, hogy a tekintetben is lehetnek nehézségek, hogy a tanár éppen nem látásos, hanem hallásos gondolkodástípus.

Másrészt, folytatja Colvin, a gyermek fejlődő szervezete s a magasabbfokú elméleti fejlődéssel *meg kell tanulnia az elvont, szóbeli gondolkodást.* Azért a kevesebb haszonnal járó *valóságos-látásos anyagnál nem szabad túlsok időt tölteni.*

Meumann szerint előbb a gyermeket saját típusa kifejezésével kellene tanítani s később belevinni őt a többi típusok kifejezéseibe használatába. Colvin szerint, ha a gyermek határozott gondolkodástípust mutat, család az azt hinni, hogy

¹⁾ Az oktatás ily alkalmazkodó figyelmét az elméleti képességek szerint emelte ki nálunk dr. Pekár Károly. *A kísérleti pszichológia a pedagógia szolgálatában.* Magyar Paedagógia, 1902.

könnyítünk ismeretszerzésén más típus anyagának segítségével. Határozottan hátrányos például a gyors tanulás szempontjából a harmadik, negyedik osztálybeli gyermekeknél az adott anyag memorizálása látásos tanulással (visualizing) és írással egyidőben. A kéz-mozgásos képzetkészlet ugyanis nem eléggé fejlett még az iskolai élet e szakában s valóságos figyelemelvonás a legtöbb gyermekre az ilyen módon való tanulás. Colvin szerint *a leggyakorlatiasabb és időkimélő oktatásmódszer a gyermeket sajátos gondolkodástípusa kifejezéseivel tanítani; csak később lehet bevezetni a többi típusok kifejezései ismeretébe*. Ime, mennyire alkalmazkodhatik a tanítás módszerében a gondolkodástípusokhoz.

Colvin azt mondja, hogy igazán csapás, hogy a gyermekek iskolai nevelésük folyamán elvesztik valóságos-látásos képzetkészletük erejét. Dehát a szóbeli típus, az elvont gondolkodás fejlődik ki. Ez azonban nem jelenti, hogy a valóságos látásképzetműködés (visualization) teljesen eltűnjék. *Jalton* említ a képzetkészlet-típusokról szóló tanulmányában tudósokat jelentős hiányokkal a képzetkészletben. Kétségtelenül igaz, hogy *nevelés-eljárásunk nagy mértékben eléletteleníti a világot a valóságos eleven, érzéki tapasztalatok dolgában a gyermekekre nézve*. Colvin példákat hoz fel, hogy felsőbb osztálybeli fiúk, leányok feltűnően képtelenek voltak leíró próza vagy vers egy oldalának valóságos képzetei megtanulására. Az író szavainak nem volt meg az eleven jelentése. Nos, ezt gyakran tapasztalhatjuk: a tanuló bevágja a dolgot s merő szóbeli képzetműködés marad a dolog, ha kérdezzük, a tartalmát sem tudja elmondani. Beszajkózta, azaz beszédte a szóképzetmechanizmust, de csak mint valami kerepelést reprodukálja, nem érti.

Colvin megjegyzi, hogy *művészetek élvezésére* képeseknek kell lennünk a valóságos képzetkészlet-jeleket reprodukálni, amelyekkel a művészet kifejezi önmagát. És ha oktatásmódszerünk olyan, hogy eléletteleníti az iskolásgyermek képzetvilágát, nyilvánvalóan komoly bírálat alá esik.

Az oktatásmódszernek ügyelnie kell, mondja Colvin, nemcsak hogy *a valóságos képzetkészletet ki ne törölje a gyermek elméjéből*, hanem arra is, hogy *a szólátásos képzetkészlet helyét ne foglalja el teljesen a belső beszéd hallásos-mozgásos típusa*. Igaza van az előadónak: ne fakuljanak el az érzéki

képek, ne legyen később a tanuló gondolkodása merőben szögondolkodás, fakó, szintelen.

Ha *Meumann*-nak igaza van, végzi Colvin, hogy a gyorsan tanuló gyorsan felejtő is és ha az is igaz, hogy a gyorsan tanuló rendszeren látásos-szögondolkodó típusára nézve, akkor ha csak az ismeretszerzés gyorsaságára törekszünk, a hallásos-mozgásos típust kell kultiválnunk, ha azonban maradandóbb ismeretszerzésre törekszünk, a szó-látásos típust kell fejlesztenünk. Minthogy az iskolai oktatás egyikre sem törekszik kizárólag, mind a két típust művelhetjük. Végkövetkeztetése az előadónak, hogy a középiskolai nevelés, amennyire lehet, az összes képzelettipusokat művelje, ha egész egyéniségeket akarunk fejleszteni. A specializáló eljárás az egyetemé, a felső iskoláé. Ez akkor jön, mikor az ifjú már határozott gondolkodástípust mutat, mikor már pályát választott. Az ily eljárás a nevelésben a gazdaságos, egészséges és erkölcsös.

E kiválóan gyakorlati értékű előadást azzal az örömmel és kívánsággal ajánljuk olvasóinknak, hogy ismertetésével sietünk a gondolkodás főbenjáró fontosságú jelenségei beható ismertetésének szolgálatot tenni s hogy mennél többen fogának nálunk is e főbenjáró jelenség kísérleti vizsgálatához.¹⁾

(Folytatjuk.)

1) Mellékeljük Colvin irodalmi adatait:

1. *Burnham, W. H. Retroactive amnesia.* Amer. Journ. of psychol. 1903. V. 14, pp. 382—396.
2. *Colvin, S. S. Methods of determining ideational types.* Psychol. bull., 1909. V. 6, pp. 223—237.
3. —, and *Meyer, J. F. Imaginative elements in the written work of school children.* Ped. sem., 1896. V. 13, pp. 84—93.
4. *Ebbinghaus, H. Über das Gedächtnis.* Leipzig, 1885.
5. *Hawkins, C. J. Experiments on memory types.* Psychol. rev., 1897. V. 4, pp. 289—294.
6. *Itchner, H. Lay's Rechtschreib-Reform.* Jahrb. d. Vereins f. Wissens. Päd. Bd. 32, pp. 206—234.
7. *Kirkpatrick, E. A. Individual tests of school children.* Psychol. rev., 1909. V. 7, pp. 274—280.
8. *Lay, W. A. Führer durch Rechtschreib-Unterricht.* Wiesbaden, 1899.
9. *Lobsien, M. Experimentelle Untersuchung über die Gedächtnisentwicklung bei Kindern.* Zeits. f. Psychol., 1902. Bd. 27, pp. 33—76.

10. Meumann, E. *Vorlesungen zur Einführung in die Experimentelle Pädagogik*. Leipzig, 1907, 2 V.

11. Netschajeff, A. *Experimentelle Untersuchungen über die Gedächtnisentwicklung bei Schulkindern*. Zeits. f. Psychol., 1900. Bd. 24, pp. 321—351.

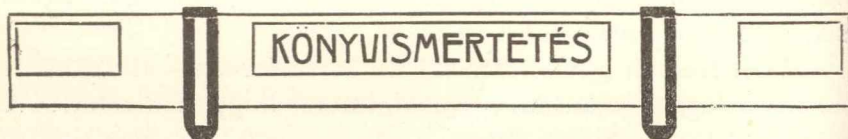
12. Pedersen, R. H. *Experimentelle Untersuchungen der visuellen und akustischen Erinnerungsbilder, angestellt an Schulkindern*. Archiv f. d. gesamte Psychol., 1905. Bd. 4, pp. 520—534.

13. Pentschew, C. *Untersuchungen zur Ökonomie und Technik des Lernens*. Archiv f. d. gesamte Psychol., 1903. Bd. I, pp. 417—526.

14. Pfeiffer, L. *Über Vorstellungstypen*. Leipzig, 1907.

15. Pohlmann, A. *Experimentelle Beiträge zur Lehre vom Gedächtnis*. Berlin, 1906.

16. Segal, I. *Über den Reproduktionstypus und das Reproduzieren von Vorstellungen*. Archiv f. d. gesamte Psychol., 1908. Bd. 12, pp 124—235.

Gyengetehetségű gyermekek nevelése és tanítása.

Ismerteti: Fürj Pál.

H. Kielhornnak, a braunschweigi kisegítő-iskola vezetőjének a C. Marhold hallei cég kiadásában megjelent legújabb munkája viseli ezt a címet (Erziehung und Unterricht schwachbefähigter Kinder). Valójában nem egyéb ez a mű, mint egy kisegítő-iskolai tanterv. Különlegességénél fogva, nemkülönben arra való tekintettel, hogy a gyengébb képességű gyermekek elkülönített oktatásának szükségességét és célszerűségét hazánkban még ma is nagyon sokan kétségbe vonják, nem lesz talán érdektelen e könyv tartalmát szóvá tennünk.

A braunschweigi iskola, — amelyből ez a tanterv kinőtt s amelynek ma is használatára van rendelve, — 1881-ben létesült s így egyike volt a Németbirodalom legelső ilyen iskoláinak. Az iskola első tanítójának, Kielhornnak sok ne-

hézsséggel kellett megküzdenie, már csak azért is, mert még nagyon kevés példa állott előtte, amelyeket követhetett volna. Kitűnő pedagógiai érzéke azonban megmutatta neki a helyes utat. Az iskola számára mindjárt kezdetben egy kis tananyagkimutatás-félélt állított össze. Ez az iskola fejlődése és a viszonyok szerint időről-időre változott, nyert terjedelemben, mígnem elérte a mostani formáját, amely az 1908. év végén fogadtatott el a braunschweigi kisegítő-iskola kötelező tantervéül s nyomtatásban is megjelenhetett.

Az általános óraterven nincs feltüntetve az előkészítő osztály, amelybe azok a gyermekek helyeztetnek el, akik a felvétel alkalmával a gyengeelméjűség súlyosabb fokát árulják el s csak kísérletképen nyerhetnek felvételt. Ennek az osztálynak heti óraszámja 18, növendéke pedig mintegy 10 lehet. Ezen a fokon főfeladat a gyermekek képességeinek összhangzatos fejlesztése a szemléltető-, a beszéd- és a foglalkoztató gyakorlatok révén. Az a gyermek, aki az előkészítő osztályban 1—2 évi ottartózkodás után is alkalmatlannak bizonyúlna a tanításra, elbocsájtatik a kisegítő-iskolából és ápoló intézetbe utasíttatik.

A kisegítő-iskolában sok a beszédhibás tanuló s azért erre is figyelmet fordít a tanterv. A dadogók hetenkint 4 külön órán részesíttetnek kezelésben, a pöszebeszédű gyermekek kiejtését pedig a rendes tanítási órák keretében kötelesek javítani az osztályvezetők.

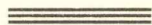
Nem szerinti elkülönítés csak a tornánál és a kézügyességi oktatásnál van. A tanórák délelőtt tartatnak ugyan meg, de azok a gyermekek, akikre szüleik nem vigyázhatnak, délután is az iskolában maradhatnak.

Hogy a braunschweigi kisegítő-iskolában is milyen nagy fontosságot tulajdonítanak a gyermektanulmányozásnak, az kitűnik az iskola tantervének «Szemléltető oktatás és szülőföldismeret» című fejezete bevezető soraiból, amelyek így szólnak: «Az eredményes oktatás első feltétele, hogy a tanító maga is a szemléletből induljon ki, hogy tanítványait szemlélődés tárgyává tegye, minden gyermeket gondosan tanulmányozzon. Csakis ilyen módon lesz képes céljának határait megjelölni s az ahhoz vezető utakat megtalálni. Állapítsa meg tehát a tanító a gyermekek testi, lelki és erkölcsi gyengeségeit és előnyeit.»

A gyermektanulmányozásban az orvos is támogatja a pedagógust, amennyiben az iskolai év elején s többször évközben is megvizsgálja a gyermekeket s észleleteit feljegyzi a gyermekek törzslapjára s tanácsokat ad az osztályvezetőknek. Minden gyermekről külön törzslapot vezet a kisegítőiskola, amelyekre a többek közt a következő adatokat vezetik:

1. a leszármazás adatai (szülők, nagyszülők és vérrokonok);
2. a testvérek viszonyai;
3. zavarok a terhességi idő alatt, a szülésnél;
4. a gyermek fejlődése a kisegítő-iskolába lépést megelőzőleg testi, lelki és erkölcsi tekintetben, előforduló hibák és törődöttségek stb.;
5. a gyermek az iskolába lépés alkalmával;
6. a gyermek fejlődése a kisegítő-iskolában;
7. fontosabb adatok a gyermek környezetéről;
8. a gyermek a kilépéskor;
9. a gyermek további sorsa.

Ezer és ezer ilyen adat, ha pontos és megbízható, nagy szolgálatot tehet a tudománynak és az előhaladásnak. Gyermektanulmányozással foglalkozók előtt nem is szükséges a kisegítő-iskoláknak ily irányú munkáját bővebben méltatnom. Csak annyit jegyzek meg, hogy minden kisegítő-iskola s így hazai ilyen iskoláink is többé-kevésbé állandó csarnokai és eleven megtestesítői a gyermektanulmányozásnak.

Child Labor and Social Progress.

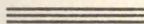
Proceedings of the 4th Annual Meeting, Atlanta, Ga., April 2—5, 1908.
Published by the National Child Labor Committee. New-York, 1908.

Ismerteti: **Pekár Károly dr.**

Az *amerikai Nemzeti Gyermekmunka Bizottság* «Gyermekmunka és Társadalmi Haladás» címen adta ki újabb jelentését. A munka tizenhat fejezete különféle szerzők fejtegetéseit adja a Gyermekmunka problémájáról s a különféle államokban való különböző szervezéséről. A nevelést, a gyermektanulmányt közlő érdeklő dolgok ezek. De e fejtegetések

sem a fiatalságot, sem a szülőket nem teszik bizalmatlanná a *becsületes és szükséges, és erkölcsös s egészséges feltételek alatt végzett munka* jótékony befolyása iránt. Nemcsak, hogy minden gyermeknek vannak kötelességei, hanem a kisebbek is felismerik, hogy az otthon tagjai s hogy hasznosakká kell magukat tenniök. Minden fiúnak, leánynak meg vannak a maga kötelességei s a korral csak növekednek. A szegényebb osztály gyermekei korán biztathatók pénzszerzésre a család érdekében. Sok boldog, egészséges felnőtt van, aki ily multra tekint vissza. Sokszor nem is a legjobb feltételek alatt végzett munkát, de sohasem sajnálja. A munka nemesíti, fejleszt, erősíti azt, aki egészséges. Sok gyárban tizenegy éves gyermekek napi négy, hat, sőt több órai munkát végeznek komoly károk nélkül testi fejlődésükben és nagy nyereséggel általános erkölcsiségükre. Sok állam megszorította a kort, amelyben gyermekek bizonyos iparvállalatoknál alkalmazhatók.

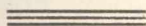

Colin A. Scott: Social Education.

Ginn & Co., 1908.

Ismerteti: **Pekár Károly dr.**

Colin A. Scott *«Társadalmi nevelés»* című könyve az iskolát *társadalmi tényezőnek* tekinti, amely a lehető legjobb életet teszi lehetővé a gyermeknek. Nem csak folytatása az otthonnak, hanem *«társadalmi elegye társadalmi érzéseknek, érzelmeknek és szükségleteknek»*. *Engedelmességre, de vezetésre* is kell tanítani. Az *egyéniség függetlenségét* kell felébreszteni a gyermekben. Itt a hiba, ezeket nem teszik. Kivétel e tekintetben dr. Reddie iskolája Abbotsholmeban. Csodás eredményeket ér el. Kis államszervezet az egész. A társadalom kicsiben. Ez kifejleszti a vezetés tulajdonságait, képességeit. A fiú maga eszmél, maga kezd itt dolgozni, mindaddig passzív helyzetben tartják. Ilyen a George Junior Republic iskola, igaz, hogy fiatal bűnösök számára. Nevelni kell a társadalmi ösztönt is, a társadalmi érzéseket. Már az iskolában érezzék a társadalmi kölcsönhatásokat egymás közt a gyermekek.

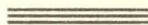

Edwin A. Kirkpatrick: Genetic Psychology.

New-York, The Macmillan Co., 1909.

Ismerteti: **Pekár Károly dr.**

Kirkpatrick «Genetikus Psychológiá»-ja főleg a gyermekeken végzett kísérleti kutatások eredményein épült fel. Hiszen genetikus pszihológiát adva, a lelki folyamatok eredetét, kifejlődését vizsgálja épp a gyermeki psyche világában. A szerző közel húsz évet töltött gyermekpszichológiai tanulmányokkal és itt e könyvben iparkodik tágabb körű igazságokat formulázni, de kísérleti kutatásai alapján, mint Columbiában és Chicagóban a nyári hallgatók előadója. Ami a részleteket illeti, sok tért szentel az állatok ösztöneinek, mint amelyek a további pszichológiai fejlődés alapjai. Szól azután szokások, eszmények megszerzéséről. Az egész viselkedés és képzetműködés bonyolult folyamatairól. Külön szól a tudatról és sajátos állapotairól. S ami bennünket közelebbről érdekelhet, a tanulás alkalmazkodó tevékenységének típusairól, a faji és egyéni fejlődés különbségeiről. Minden fejezet után függelékképpen adja a szakbibliografiát. A gyermekekkel foglalkozókat, tanárokat, szülőket, nevelőket közelebbről érdeklő lélektani kézikönyv.

Herbert Spencer: Alapvető elvek.

Fordította *Jónás János*. Társadalomtudományi Könyvtár kiadványa.

Ismerteti: **Blasutigh Károly**, áll. tisztviselő Budapesten.

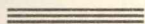
Ezen a címen a napokban egy nevezetes, emberi gondolkodásunk történetében korszakos munkának magyar fordítása jelent meg. A Herbert Spencer *First principles*-éről, Spencer filozófiájának alapelveit tartalmazó kötetről van szó. Szorosan véve ugyan nem tartozik a gyermektanulmány körébe, de az a kapcsolat, amely a gyermektanulmány és a természettudomány között van, teszi a gyermektanulmány szempontjából is nagy jelentőségüvé Spencer munkáit, amennyiben Spencer filozófiai rendszere a természettudományi világnézet első teljes és következetes kiépítése.

Részletes ismertetését, valamint a fordításnak szakszerű bírálatát az illetékes szakkritikára hagyjuk. Ez alkalommal a fordításról csak annyit vagyunk bátrak megjegyezni, hogy a fordítás alapelveibe ütközőnek tartjuk a fordítónak azon eljárását, hogy a terminus technikusokat a maguk idegenszerűségében alkalmazta a magyar szövegben. Hibáztatjuk, hogy nem ügyelt azon kísérletre, melyet Collins F. Howard «Spencer szintétikus filozófiájának kivonatá»-nak fordítói tettek ezen terminus technikusok megmagyarosítására. Pedig ezekből a közhasználat révén igen sok polgárjogot nyert nyelvünkben.

Ilyen nagy munkánál, mint az *Alapvető elvek*, elengedhetetlen egy betűsoros pontos tárgymutató, mely pl. a *Kivonat* fordítását oly becsessé, használatát oly könnyűvé teszi, ezt sajnos, itt nélkülözni kell az olvasónak. Kivánatos volna, hogy ezt a hiányt a második kiadásban pótolják és szeretőnők, ha a többi Spencer-munkák következő magyar kiadásában erről meg nem feledkeznének.

Bár elég későn szaporodott ezen munkával a magyar filozófiai irodalom, de hisszük, annál érettebb talajba jutott s reméljük, hogy a belőle kiáradó hatalmas gondolatok termékenyítően fognak hatni gyermektanulmányi irodalmunkra is.

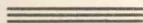

Laura B. Starr: The Doll Book.

New-York, Outing Publishing Co., 1908.

Ismerteti: **Pekár Károly dr.**

Laura B. Starr «A bábukönyv» címen érdekes és vonzóan megírt művelődéstörténelmi adalékot ad, több mint húsz képpel. Szól benne a bábú régiségéről, etimológiájáról, a történelmi bábukról, a babákról, marionettekről, a divatos babákról, a keleti, japán bábukról, természetfölötti bábukról, bábbugyüjteményekről, karácsonyi bábukról, a fetis-bábukról, bábbugyákról, különösségekről, szokásokról, mondákról, indián bábukról, otthon készült bábukról és nevelésbeli értékükről. Felhasználja az irodalmat, főleg Hall és Ellis néhány év előtti bábú-tanulmányát. A bábú nevelő hatásáról szóló fejtegetések fejezik be a szülőket, oktatókat érdeklő könyvet.

GYERMEKTANULMÁNYI MOZGALMAK

Választmányi ülés. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1910. jan. 7-én választmányi ülést tartott *Teleki Sándor gróf* elnöklete mellett.

Az *elnök* jelentette, hogy a 2000 K. évi államsegélyt és a Gyermekvédő Liga 1000 K. segélyét a Társaság megkapta.

Azután *Nagy László*, ügyvivő alelnök jelentette, hogy Aradon májusban fiókkör alakult meg. (L. A. Gyermek 173. és 243. lapját.) Nagyváradon Edelman Menyhért, az áll. gyermekmenhely főorvosa, fáradozására gyermektanulmányi fiókkör fog létesülni, amelynek alakuló gyűlése *Nagy László* jelenlétében január 22-én lesz. Nagybecskerekén a Dél-magyarországi Tanítóegyesület becskereki fiókja és a Torontálmegyei Közművelődési Társaság kezdeményezésére szintén fog a közel jövőben fiókkör létesülni. Alelnök jelentette, hogy a kereskedelmi ministerium *Nagy László*nak, mint az adatgyűjtő szakosztály elnökének 1800 K.-t utalványozott ki és megbízta, hogy ezen összeget hazai és külföldi gyermekrajzok és kézimunkák gyűjtésére fordítsa és az összegyűjtött anyagot különösen ipartörténeti szempontból dolgozza föl.

Perényi József dr. olvasta föl ezután pénztári jelentését. A választmány Medgyesi Jánost és Vértés József drt küldte ki pénztárvizsgálók gyanánt.

Répay Dániel titkár jelentést tett a külföldi eseményekről: *Ranschburg Pál dr.* a Lipszében megjelenő «Zeitschrift für angewandte Psychologie» című folyóiratban hosszú cikkben ismertette a kísérleti lélektan magyarországi állapotát és Társaságunk működését. A titkár megemlítette a Harburgban *Nagy László* által rendezett magyar párhuzamos gyermek- és katonarajz-kiállítást. (L. A. Gyermek 316. lapját.) Közölte a Berlin-Rixdorfban rendezett egészségügyi kiállítás fölszólítását (L. A. Gyermek 246. lapját.) és ismertette Társaságunk részvételét a III. Nemzetközi Gyermeknevelési Kongresszuson. (L. A. Gyermek 396. lapját.) A választmány

örömmel és lelkesedéssel fogadta a hírt, amely szerint a berlini gyermektanulmányi társaság a Magyar Gyermektanulmányi Társaság szervezetét fogadta el és aszerint alakult meg.

Azután következett *Jablonkay Géza* dr. titkár jelentése a hazai eseményekről. A tavaszi gyermektanulmányi tanfolyamról számolt be. (L. A Gyermek 49., 112., 247. lapját) és a választmány elhatározta, hogy a hallgatónak kívánságukra látogatási bizonyítványt fog adni. A lap terjesztése érdekében az elnökség folyamodott a főv. tanácshoz, hogy közlönnyünket a főv. iskolák számára rendelje meg.

A választmány örömmel vette tudomásul, hogy az utolsó ülés óta 97 új tagja van a Társaságnak. Az újonnan jelentkezetteket az ügyvivő alelnök ajánlatára beválasztották. A tagok száma összesen 622.

Blasuthig Károly könyvtáros jelentette, hogy a Társaság könyvtára 60 kötetből áll. Ennek tudomásul vétele után következtek az indítványok.

Nagy László a kereskedelmi ministerium leirata értelmében indítványozta a *gyermektanulmányi múzeum* létesítését, amit a választmány helyesléssel fogadott.

Azután *Havas Gyula* teszi meg indítványát: alakítson a Társaság szakosztályt a gyermektanulmányozásnak élettrajzi alapon való kiterjesztésére. Rövid vita után a választmány elvben hozzájárul az indítványhoz és felkéri *Nagy Lászlót*, hogy az ügygel behatóan foglalkozzék.

Martos Ágostné ajánlotta, hogy indítson a Társaság a gyermektanulmányozásnak az iskolába való bevitele céljából nagyarányú mozgalmat. Két évi tapasztalat és megfigyelés alapján az indítványozó egyéni jellemlapot szerkesztett, amelynek főelve a gyakorlatiasság és a könnyen keresztülvihetőség. (A tanulmányt közölni fogjuk.) Az indítványhoz többen szóltak hozzá. Így *Weszely Ödön* helytelenítette a gyermektanulmányozás általános bevitelét az iskolába, mert ezzel a dologgal csak a hozzáértőknek szabad foglalkozniok. *Dániel Jenőné* hangsúlyozta, hogy a középiskolákban ki kellene eszközölni, hetenként egy osztályfőnöki óra rendszerezését, amelyet a gyermek egyéniségének kutatására is fel lehetne használni. *Vértes József dr.*, *Sándor Domokos*, *Egri Tóth Kálmán*, *Répay Dániel*, *Székely György*, *Mosdóssy Imre*,

Havas Gyula, Nagy László helyeslik a jellemlapok készítését, de szükségesnek vélik a kérdések szabatosabb megállapítását. A választmány elhatározta, hogy a kérdés megtárgyalását az adatgyűjtő osztály vezetőire bizzák. *Jánosy M.*

Az adatgyűjtő szakosztály ülése. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság Adatgyűjtő Szakosztálya f. é. január 14-én d. u. 5 órakor ülést tartott, melyen részletesen megbeszélte munkarendjét.

Nagy László az adatgyűjtő osztály elnöke ez ülésen beszámolt a szakosztály eddigi működéséről. Az elmúlt 2 évben t. i. nagy arányú gyűjtést folytatott a szakosztály a *gyermek érdeklődésének megismerése céljából*. A rengeteg adat áttekintő, egyetemes feldolgozásának óriási munkája a közel jövőben fog megkezdődni. A másik nagy feladat, melynek megvalósítása a szakosztályra vár, a *gyermektanulmányi múzeum* megalapítása. Az ügyvivő alelnök előterjesztésére a minisztérium is segítő kezet nyújt ennek megvalósításához, úgy, hogy 1800 korona fedezetet adott erre. Nagy hálával és köszönettel kell itt megemlékeznünk a kereskedelmi minisztérium támogatásáról, amellyel egy nagyfontosságú gyermektanulmányi, néprajzi, iparművészet-fejlődéstani intézmény létesülését tette lehetővé.

Nagy László ezen jelentése után *Nógrády László dr.* elnöktárs tette meg javaslatait a jövő munkálatokra. Bejelenti, hogy *Schreuder* az arnhemi intézet igazgatója felkereste soraival a Magyar Gyermektanulmányi Társaság alelnökét s felhívta figyelmét oly kutatások végzésére, melyekkel közelebb jutunk a gyermek egyéniségének megismeréséhez. Óriási fontosságú ez, mert összes lélektani és pedagógiai eljárásunknak ezen kell alapulnia. *Schreuder* úgy próbálja megoldani ezt a kérdést, hogy 4 képes füzetet állított össze, nagy hollandus festők képeinek sikerült reprodukcióiból. A 4 füzet úgy van szerkesztve, hogy a képek megértése fokozatosan több-több intelligenciát kíván s így a gyermek kora szerint választjuk meg a füzetet. Minden kép mellett van egy üres lap, mely arra való, hogy a gyermek a képről szerzett benyomásait arra feljegyezze s e feljegyzések alapján nagy betekintést nyerünk a gyermek belső világába. E füzeteket *Schreuder* intézetében eredetileg fogalmazás tanítására hasz-

nálják. Nagy előnyei miatt ajánlja Nógrády e füzetek ki-próbálását, mire a szakosztály több tagja vállalkozik is.

Másik kérdés, melyet az elnök felvet, az *egyéni jellemrajzok* készítése az iskolában. A jan. 9-iki választmányi ülésen t. i. *Martos Ágostné* indítványt tett ilyen jellemlapok készítésére, amiből nagy vita indult meg. Az eredmény, mely az igen értékes felszólalásokból leszűrődött, az, hogy igenis szükséges és nagy értékű az ilyen lapok készítése úgy lélektani, mint praktikus pedagógiai szempontokból. A jellemlapok készítése éppen nagy fontossága miatt nagy meggondolást és körültekintést kíván, ezért az adatgyűjtő szakosztály egy másik ülése alkalmával fogja tárgyalni. Az erre vonatkozó adatok gyűjtését *Martos Ágostné* fogja megindítani.

A szakosztály ezidei nagy munkája lesz a gyermek esztétikai érdeklődésére vonatkozó adatgyűjtés, melyről *Farkas Irén* tette meg az előterjesztést. Részletes és alapos megvitatások nyomán megszerkesztette a II. kérdőívet, melynek alapján megindul az országos gyűjtés a gyermek esztétikai érdeklődésének megnyilvánulásáról és fejlődéséről.

Az ülés ezzel véget ért, de utána nem oszlott szét a szakosztály, hanem megtekintette a *VI. ker. állami tanítónő-képzőben felállított pedagógiai pszichológiai laboratóriumot*. Csak tavaly létesült s e rövid időhöz képest mindenkire meglepően hatott annak berendezése és felszerelése. *Nagy László*, a társaság ügyvivő alelnökének vezetése alatt áll a laboratórium, ki részletes magyarázatokkal szolgált s be is mutatta több készülék működését és használatát. Ugyancsak a laboratórium helyiségében vannak letéve a gyermektanulmányi múzeum első téglái, mert gyermekmunkákból egy kis gyűjteménye van már a laboratórium vezetőjének. Hálás köszönettel s az ügyvivő alelnök minden szavából kiáradó lelkesedéssel betöltve oszlott szét a szakosztály. *Farkas I.*

A gyermek a gyermekbíróságok előtt. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság november 11-én tartott nyilvános értekezletén *Balogh Jenő* dr. egyetemi tanár előadást tartott «a gyermekről a gyermekbíróságok előtt.» A társadalom erkölcsi életébe mélyen vágó előadás alkalmával, amelyet a jelen számban egész terjedelmében közlünk, ügyvédek, orvosok, tanárok, tanítók és az érdeklődő közön-

ség teljesen megtöltötte a városháza dísztermét. Az értekezleten báró Babarci-Schwartzler Ottó dr. udv. tanácsos, főrendiházi tag, egy. m. tanár elnökölt. Az előadást élénk hozzászólások követték.

Rózsa Miklós főv. tanító azt a véleményét fejezte ki, hogy kulturintézményeink a külföldieknek szolgálai utánzásai és hazai viszonyainkat tekintve, amazok mögött maradnak. A gyermekbíróságok intézménye is tökéletlen és annak tökéletesítése érdekében a tanítóságot is bele kell vonni annak hatáskörébe.

Bakonyi Kálmán dr. kuriai bíró, a gyermekbírósági bizottság tanácsának elnöke, hangoztatja egyrészt a gyermekbíróságnak súlyos feladatát, másrészt biztosítja a közönséget az ott működő bírák lelkiismeretbeli felelősségének komoly tudatáról, végül kijelenti, hogy a tanítóságot máris belevonták a gyermekbíróság tájékoztatásába, amennyiben intézkedés történt, hogy az elemi iskolák anyakönyveinek mulasztási rovatába a tanítók bejegyzik a gyermekek egyéniségének adatait s így alkalom adtán a gyermekbíróság utána nézhet a gyermek multjának. A felszólaló kiemeli még az új törvények szellemében működő gyermekbíróságnak azt a rendkívül áldásos szellemét, amely szerint módjában van a gyermeket *nem* büntetni, hanem dorgálni, próbaidőre szabadon bocsátani vagy javító nevelésre és csak végső esetben fogházra itélni. Megemlíti még a gyermekbíróság u. n. pártfogó tisztviselőjének feladatát is, aki a gyermek egyéniségére és környezetére vonatkozó adatokat gyűjti össze, amelyek a bírót a tárgyalás előtt a gyermek felől tájékoztatják.

Szilágyi Artur K. dr. ügyvéd kiemeli, hogy a gyermekbíróság láncszem a társadalmi intézmények ama sorában, amelyek a társadalom tagjait *erkölcsileg akarják felemelni*. Mindezen intézményekben a társadalom akarja azokat a kötelességeket pótolni, amelyeket sok szülő elmulasztott. Hangsúlyozza azt az elvitázhatatlan tényt, hogy a gyermekbíróság a rendőrséggel és a gyámhatóságokkal karöltve csak akkor fejthet ki igazán erkölcsileg felemelő hatást, ha munkájában a szabad társadalom tagjai: orvosok, ügyvédek, tantestületi tagok, általában a filantrópok és különösen a hölgyek támogatják. Ezeknek kell sorompóba állani a bűncselekmények *megelőzésével*. Mindenki, aki ez irányban dolgozni

akar, jelentkezzék a patronázsok, a Gyermekvédő Liga, a munkaközvetítés intézeteiben, vállalkozzék csekély részletmunkára, mert a gyermekvédelem nemcsak pénzkérdés, hanem szív, ész és idő kérdése is. A munkára vállalkozó egyének csekély áldozattal, de együtt dolgozással nagy áldást hozhatnak a társadalomra!

Nagy László tiltakozik az első felszólaló állítása ellen s kijelenti, hogy kulturintézményeink nemcsak hogy nem rossz utánpótlást a külföldieknek, hanem csakugyan eredményesen működő intézmények és több esetben egészen sajátos, önálló szellemben működő nemzeti alkotások. Ilyen pl. maga a Gyermektanulmányi Társaság, amely a maga tudományos és társadalmi összehatásában páratlanul áll. Ilyen a magyar gyermekvédelem állami és társadalmi szervezete is. Pl. a magyar belügyminiszter az u. n. 60.000-es rendeletnek keresztülgondolásával és keresztülvitelével a gyermek erkölcsi megvédését illetőleg megelőzte az egész külföldet. Hangsúlyozza a felszólaló a patronázsok tagjai gyermektanulmányi tájékozottságának szükséges voltát, megfelelő tanfolyamokkal kellene ezt előmozdítani.

Babarci-Schwartz Ottó, az értekezlet elnöke meleg szavakban köszönte meg egyrészt *Balogh Jenő* dr. előadását, másrészt a közönség érdeklődését.

Dániel Jenőné.

Az anya és a serdülő gyermek címen nagyértékű felolvasást tartott *Gaal Mózesné* a Tisztviselő-telepen. Felolvasásában a jeles írónő a gyermeknevelés egyik legaktuálisabb kérdését, a gyermek nemi felvilágosítását fejtegette nagy hallgató közönség előtt. A felolvasást egész terjedelmében legközelebbi számunkban hozzuk.

Nemzetközi gyermektanulmányi kongresszus. A múlt év július havában a genfi nemzetközi lélektani kongresszus alkalmával az ott levő gyermekpszichológusok elhatározták, hogy mozgalmat indítanak nemzetközi gyermektanulmányi kongresszus tartására. Az ez ügyben kiküldött bizottság december 27-én Párisban ülést tartott, amely a nemzetközi kongresszus megtartását kimondotta. A mozgalomról a jövő füzetben fogunk részletesen megemlékezni.

A nagyváradi fiókkör megalakulása. A nagyváradi fiókkör megalakítására irányuló törekvést fényes siker koronázta. Január 22-én igen kedvező kilátások mellett alakult meg a fiókkör. A kör megalakításáról a jövő füzetben fogunk beszámolni. Jelen számban csak kifejezzük örömünket és megemlítjük, hogy a nagyváradi gyermektanulmányi kör megalakítására a mozgalom a nagyváradi Anyák Iskolájából s a Biharmegyei Népművelési Egyesületről indult ki s annak vezetése és sikere *Edelmann* Menyhért dr.-nak, a nagyváradi állami gyermekmenhely igazgató főorvosa lelkes buzgalmának köszönhető.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Összeállította : **Perényi Irén**, tanítónő Budapestről.

A gyermek kedélyéről. (Leipzigier Tagblatt 1909. június 19.) A gyermek kedélye sokkal érzékenyebb mint gondolnók. Néha egy-egy meggondolatlan feddő szó, egy gúnyolódó kifejezés, sötét felhőként nekedzik érzékeny lelkére s még később az életben is mint árnyék kíséri. Nagyon sokszor pedig olyan társalgás folyik a gyermek jelenlétében, amely a lelkét legkevésbé sem nemesíti. Gyakran azt hisszük, hogy a gyermek beszédünket nem figyeli, pedig lehet, hogy a mondottak máris mélyen vésődtek a gyermek tudatába, s károsan hatnak lelki fejlődésére. Éppen ezért legyen az, amit a gyermek hall, erkölcsi és esztetikai tekintetben kifogástalan, hogy ne hiába nevezzék századunkat a «gyermek századának»! Ne csak a gyermek tartozzék tisztelettel szüleinek, hanem a szülő is gyermekének, s törekedjék arra, hogy a gyermek állandóan csak a jó példát lássa. A nevelő sohase tegye azt, amit a növendékeinek megtilt. Általában fontos, hogy a gyermek a legkisebb korától fogva, a környezetében csak a jót lássa és hallja, mert a gyermekkorban szerzett benyomások lelki világának kialakulására nagy hatással vannak.

A gyermekek zsebpénzéről. (Der Volksbote Linz. 1909. szept. 15.) Hogy adjunk-e a gyermekeknek zsebpénzt vagy sem, erről nagyon eltérő a szülők véleménye. Sok szülő

már igen korán ad gyermekeinek zsebpénzt, a másik ellenben pedagógiai hibának tartja, ha a gyermek kezébe pénz jut.

A modern pedagógia a zsebpénzadás mellett foglal állást, mert szükségesnek tartja, hogy a gyermek a tulajdon fogalmával mielőbb tisztába jőjjön, s a pénzzel bánni megtanuljon. A szülők tehát adhatnak gyermekeiknek zsebpénzt, de természetesen csak korlátolt mennyiségben, és mindenkor a viszonyoknak megfelelően.

A zsebpénzt felhasználhatja a szülő vagy tanító nevelő eszközül. Első sorban szükséges, hogy ellenőrizze a gyermek kiadásait, azután tanítsa arra, hogy csakis hasznos dologra adja pénzét, s buzdítsa arra, hogy igyekezzék megtakarítani néhány fillért. A megtakarított pénzből aztán meglepetéseket szerezhet szüleinek karácsonyra, vagy névnapra, adhat belőle a szegényeknek is. Így a bőkezűség, adakozás s jótékonyosság magvait vetheti el a nevelő a gyermekek lelkében, egyúttal rászoktathatja a gyermeket arra, hogy ezekért az adományokért saját apró kedvteléseiről lemondjon, s mennél többet takarítson meg. Természetesen nem szabad mindezt túlságba hajtani, hogy a gyermek pénzsóvárrá ne legyen. A helyes mennyiségben adott, s ellenőrzött zsebpénz sohasem árt, hanem nagy nevelőerejű lesz.

Mint vélekednek a gyermekek egyről-másról? (Berliner Morgenpost 1909. május 2.) A felnőttek tudásuk magaslátán, gyakran nem értik meg a kicsinyek gondolkodását, de ha leereszkednek a gyermeki lélek színvonalára, érdekes kis világ tárul eléjük. Egy berlini tanítónő érdekes megfigyeléseit közli, amelyből láthatjuk, hogy mint vélekednek a gyermekek egyről-másról. Lássunk ezek közül néhányat.

Sajátságos felfogása volt egy kis fiúnak a tulajdonról. Azt tartotta ugyanis, hogy mindaz, amit az ember megfog, övé. Ebből a felfogásból kiindulva, amit sajátjának tart, mindenhova magával is viszi, mert úgy gondolja, hogy amint az illető tárgyat más fogja meg, azonnal annak a tulajdonává lesz.

Egy 6 éves leánykának különös véleménye volt a zongorajátékról. A szó teljes értelmében vett játéknak gondolta a zongorázást s nagy örömmel sietett az első zongoraórára.

Elképzelhető, hogy mekkora volt a meglepetése, mikor játék helyett komolyan tanulnia kellett.

Érdekes megfigyelni azt is, hogy mi mindenben tudnak a gyermekek mulatni, nevetni. A felnőttek sokszor semmi komikusot sem találnak azon a dolgon, amin a gyermekek jó izűt kacagnak.

Igy pl. a gyermekek vacsoráznak. Az egyik kenyér héja leesik az asztalra, erre ez úgy állítja fel, mint egy kaput, amelyen keresztül ujját ki és bedughatja. Ez az ártatlan mulatság a többieket hangos hahotára fakasztja.

Neha csodálatos kapcsolatot teremtenek a gyermekek a látott dolgok között, s gyakran ez nevettei meg a gyermeket. Érdekes példát szolgáltat erre egy 9 hónapos gyermek. Látogatóba jött a szülőkhöz egy különös ijesztő külsejű hölgy; rövid fehér haja s kék szemüvege volt, s egy bicikli gallért viselt. A hölgy szerette volna a kis gyermeket látni. A szülők attól tartva, hogy gyermekük megijed, félve lépték át a vendéggel a gyermekszoba küszöbét. A kicsike azonban sirás helyett kacagással fogadta a belépőket. A gyermek viselkedését a szülők csak akkor értették meg, mikor meglátták a gyermek nagyszemű s fehérszőrű majmát, amelyiknek éppen néhány nappal azelőtt varrt a dada egy kis gallért, amely a néniéhez feltűnően hasonlított. A gyermek tehát a néni belépésekor azt hitte, hogy kedves játék-szere nőtt meg, s ez lép elevenen elejbe.

A gyermekek vallásos meggyőződéséről. (Vorwärts, Berlin, 1909. október 6-án.) A modern pedagógia sokat vitatott kérdése, vajjon szükséges-e az iskolában a vallás-tanítás? S ha szükséges, milyen legyen a vallásoktatás? Az idők folytán kialakult elméleteknél azonban sokkal fontosabb annak a megfigyelése, hogy milyen viszonyban van a gyermek lelke a vallás betűivel. Ennek a kérdésnek vizsgálatával foglalkozik egy kis könyvecske, amely a «Führer ins Leben» c. gyűjteményben jelent meg. «Kind und Gottesidee» címen. Igaz, hogy a könyvecske írója saját téves felfogásával gyakran lerontja a kutatás értékét, mindamellett maguk a megfigyelések kiválóak. Összegyűjtötte az író a felnőtteknek a gyermekkorukra való visszaemlékezéseit, írók és költők nyilatkozásait gyermekkori vallásos felfogásukra vonatkozólag,

valamint a gyermekekkel való beszélgetés alkalmával szerzett megfigyeléseit.

A felnőttek elbeszélései mutatják, hogy a dogmák gépies betanulása lelki eltévelyedésre vezet a gyermekeket. Különösen az egyikből láthatjuk, hogy milyen tévedésekbe viheti a gyermeket a téves vallásoktatás.

«A jó Istenhez gyakran imádkoztam s buzgón kértem, hogy jelenjen meg s szóljon hozzám. Végre rövidlátásom segítségemre volt. Este a templomban az égő két gyertyát Isten szemének láttam, ha pedig léghuzatot éreztem a templomban, biztos voltam benne, hogy Isten keze érint meg s szent borzalom töltötte el lelkemet.» 2. «A kerékpározás ebben az időben még nem volt oly általános, mint manapság s az acetilen lámpák is ekkor jöttek divatba. Egy este az országúton haladtam s a sötétségtől való félelmemben igen élénken kezdtem gondolkozni: Istenem, én tudom, hogy mindig velem vagy, add hát bizonyítékát jelenlétednek. Erre egyszerre hirtelen egy fényes pont csillant meg mögöttem, én szívdobogva néztem a jelenséget, amely folytonosan nagyobbodott. Isteni küldetésnek gondoltam, angyalnak, ki tárt karokkal siet felém. Nem volt más, mint egy kerékpározó alak, mely szédítő sebességgel száguldott felém.»

Érdekesek az írók s a költők nyilatkozatai gyermekkori vallásos felfogásukról.

Pl. Heller a «Zöld Henrik»-ben mondja el gyermekkori vallásos érzelmeit és gondolatát. Amikor először látta a templom tetején a kis arany zászlót, azt gondolta, hogy az Isten. Majd amikor egy képeskönyvet kapott s abban egy hatalmas tigrist látott, akkor Isten fogalma megváltozott s a tigrist tartotta ezentúl Istennek. Csak mikor a Miatyánkot megtanulta, akkor jutott arra a gondolatra, hogy Isten értelmes személyiség, mert hozzá beszélni lehet. Ekkor azonban olyan kérésekkel járult Isten elé, melynek teljesítése fizikai képtelenség, pl. hogy a füzetébe esett tintafoltot onnan eltüntesse, vagy hogy az idő megálljon, hogy iskolába menet el ne késsen.

Érdekes Goethe nyilatkozata is. Őt a legkorábbi gyermekkortól kezdve vallásos szellemben nevelték. Istenbe vetett gyermeki bizalma a költő saját nyilatkozata szerint akkor ingott meg először, mikor a lissaboni nagy földren-

gés borzalmait megtudta. De minden kétsége eloszlott, amikor a természetet kezdte megismerni. Isten azonban ezután megszűnt tudatában személyhez, emberhez hasonló lenni, hanem a Mindenhatót teremtményeiben vélte felismerni. E felfogásból kiindulva, Istennek oltárt akart emelni. Egy könyves állványt szemelt ki oltárnak s a természetrajzi gyűjtemény legszebb példányai szolgáltak áldozatul. Az égő áldozat lángjában az embernek Isten felé való törekvését látta. Minden jól ment volna, ha a szép könyves polc át nem égett volna. Ezt később intésnek tekintette arra nézve, hogy Istent ilyen módon tisztelni nem szabad.

Nagyon jó képet adnak a gyermek vallásos világról maguktól a gyermekektől szerzett adatok. Érdekes egy kis fiú elbeszélése. A kis fiút édes anyja elküldte nagyobb pénzt váltani. A váltás alkalmával több aprópénzt kapott, mint amennyi járt volna. Ő nem adta vissza, hanem útközben betért a templomba s bedobta a többletet a perselybe, azzal a megnyugvással, hogy Istennek tetsző dolgot cselekedett. Ez az eset is mutatja, hogy miképpen alakul ki némely gyermekben az Isten fogalma s az erkölcsi cselekedet kapcsolata.

Jellemző a gyermekek gondolkozása a vallás dogmáiról, pl. a Szentháromságról. Az egyik azt tartja: én azt hittem, hogy három Isten van: Jézus, Isten és a Szentlélek. A másik ellenben azzal érvel, hogy ha valaki cipész, szabó és tanító, akkor is csak egy személy. Így van ez Istennel is.

Egyáltalán a gyermekeknek a legtöbb fejtörést a Szentháromság tana okozza. Egy nyolc éves magyar leánynak hiába magyarázgatta a tanítója a Szentháromságot, nem boldogult vele. Utoljára maga a leány oldotta meg a problémát ilyenképpen: «Olyan, mint a német sch, három és mégis egynek hangzik».

Sajátságos felfogása van némely gyermeknek arról, hogy hogyan jött a jó Isten létre. Az egyik szerint: a jó Isten meghalt és ekkor támadt fel. A másik azt hiszi: az Isten valahol a földben rejtőzött, innen jött ki és teremtette a világot. A harmadik véleménye szerint a meghalt emberek lelkéből alakult ki Isten.

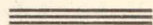
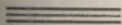
Mindezek az adatok mutatják azt, hogy a gyermek lelke vágyódik Isten után, de helyes vezetésre van szük-

sége, hogy az Istenről helyes fogalmat alkotva, hite oly alapokon nyugodjék, amelyet az életküzdlemben semmi sem ingathasson meg.

A gyermekek fogalom hiánya. (Vossische Zeitung Berlin, 1909. március 26.) A berlini iskolákban megfigyeléseket végeztek arra nézve, hogy vajjon a gyermekektől használt szókhoz kapcsolódik-e mindig fogalom? S valósággal elijesztő eredményre jutottak. Sok gyermek még a nyulat is olyan megspékelt valaminek tartotta, mint azt a csemege kereskedések kirakatában látta. Az ilyen fogalomhiányban szenvedő gyermekek hasonlók ahhoz az országhoz, amelyik mindig papiros pénzzel fizet. Különösen a nagyvárosi gyermekeknél tapasztalhatjuk, hogy szegények fogalmakban. Pedig az ellenhezőjét hinné az ember. A nagyvárosi gyermek ugyanis már csak az iskola felé vezető útjában is több benyomást szerez egy nap alatt, mint a falusi egy hónap alatt. Ez igaz, de a gyorsan egymásután következő benyomások elmosódnak a gyermek tudatában, s így lehetséges az, hogy olyan kevés fogalom áll rendelkezésére.

Ezen a bajon csak úgy segíthetünk, hogy ha a gyermeket kivisszük a szabadba, hogy itt szemlélés útján mennél több fogalomra tegyen szert. A gyermekek fogalomszükségét kielégíteni éppen oly fontos és szükséges, mint az éhezőknek ételt adni. Ez az eszme vezette Guttman Albrecht és James Simon berlini urakat, amikor a tanulók vándorlásainak támogatására és segítésére egyesületet alapítottak: «Zentralverein für Schüler-Wanderungen» címmel. Ez az egyesület működésének már első évében is lehetővé tette, hogy 2000 berlini tanuló nyáron utazást tehetett tanítói felügyelet alatt. Kívánatos volna, hogy nálunk a nem régiben megalakult tanulóvándorlásokat támogató egyesületet több oldalról pártfogolnák, hogy mennél több tanuló tehesen nyáron utazást.

APRÓSÁGOK A GYERMEK ÉLETÉBŐL

Hogyan játszanak a khinai gyerekek?

Isaac Taylor Headland pekingi egyetemi tanár tanulmánya a „Gverybodi Magazine” c. amerikai folyóiratban.

Ismerteti: **Várnay S.** író.

Semmi sem lehet bájosabb látvány, mint negyven-ötven kis khinai egy rakáson, az iskola padjain mindenikük előtt nyitott könyv, melybe mozdulatlanul, komoly tekintettel mélyednek el, a világ minden kincséért sem fordítják el tekintetüket egy pillanatra is a komoly munkától, holott ők maguk a legmulatságosabb kis figurák, s önkénytelen mosolyt keltenek az európai szemlélőben, aki csak a képeskönyvekből ismeri karrikaturájokat.

Koponyája mindegyiküknek tisztára van borotválva, de mindmegannyi más-más alakban. Egyiknek csak egy kis hajgyűrű van a tarkóján, a másik két tincset visel kétoldalt, a harmadiknak meghagyott fürtjei apró copfokba vannak fonva. Ismét másoknak szorosan összebogozott hajszájai, mint apró szarv merednek fölfelé s van olyan, akinek mint egy sötét glória övezi fejét egy hajkarika.

Valamennyinek lebernyeges, bő, rikító tarka ruha fedi a testét. Télen át két réteg vékony, vattával bélelt öltönyt viselnek, amilyenek nagyanyáink «viklerei» vagy «bujjbelei» voltak s ilyenkor tömzsi fejükkel, gömbölyded testükkel olyanok, mint egy guruló labda. Csak komoly, mandulavágású szemek kölcsönöznek bizonyos ünnepélyességet kerek, sárga ábrázatuknak.

De vége a leckeórának. Egy harang- vagy inkább «gong»-jelre a kis fickók összecsapják könyveiket, rendben sorakoznak s hagyják el a termet. Majd fülsiketítő ordítás és zsvaj közt lepik el a játszóteret s abban a pillanatban vége a menyei birodalom gyermekei méltóságáról és komoly temperamentumáról táplált eddigi fogalmainknak. Éppen olyan virgonc, lármás, pajkos gyermekesereg játszik, hancu-

rozik előttünk, mint akármelyik nyugati nemzet térdnadrágos iskolásfiúi.

Csoportokra válnak s a játék kezdetét veszi. Emitt szembekötősdit játszanak s feltartott ujjaikkal próbálgatják, hogy nem hagyott-e nyitva rést a szorosra húzott kendő az eltakart szemek előtt, ott az «ülű és tyúk» járja. Valamelyik nagyobb fiúnak osztják ki a tyúk szerepét, a többiek aztán mögéje sorakoznak nagyság szerint, mindegyik az előtte álló övébe kapaszkodva. A kisebb fiúk egyike az ülű, aki most körülfutva azon iparkodik, hogy az egyik csirkét elragadja. A vén tyúk szárnyát kiterjesztve röpköd körül, mindig a csirkék és az ülű közé állva, hogy védje amazokat testével.

Végül is az egyik csirkét elkapja az ülű és felfalja. Megragadja ruhájánál fogva éles csőrével s jóízű csámcsogás közt lenyeli, míg a szegény anyatyúk kétségbeesve borzolja fel farktollát és ijedten repdes ide s tova.

Az udvar egy másik részén egy csoport a Khinán kívül sehol sem ismert «elefántosdit» játssza, amely abból áll, hogy a gyermekek egyike karját visszahúzza lobogós kabátujjában, mely több hüvelykkel hosszabb, mint karja s kezeit szájához emelve, a kabátujjait lelógatja, mint az elefánt-orrmányt. Egy másik gyermek előre hajlik, fejét az elől állónak a hátához veti s átkarolja derekát, úgy hogy egy kis képzelődéssel tökéletes elefánt-testnek vélné az ember. Azután egy gyermeket, kereplővel kezében az elefánt hátára ültetnek, kantárt húznak az állat szájába s azzal megkezdődik a lovaglás az elefánt hátán. A gyermekek egyszerre lépnek ki jobblábaikkal és egyszerre a ballal, ami még inkább emeli a hasonlóságot az elefánttal.

Az elefántháton ülő gyermek rendszerint khinai gyermek-rigmusokat dalol ilyenformán:

Szél öreganyám megjött napkeletről,
Ici-pici öszvér hátára ült föl
Eső anyó is, aki lovon jár,
A napnyugatról beállított már
Villám anyám, délről vágat elefánton,
Nagyokat ránt kezével a kantárszáron.

A khinaiak egyik alapvonását, az udvariasságot és vendégszeretetet mulatságosan tükrözik vissza néha a gyerekek

játékai s az eközben kifejezett párbeszéddek. Sokszor adják elő például a következő jelenetet. Egy gyermek papirmasé-lófejet és hátsó lábakat erősít maga alá oly módon, hogy eltakarja lengő öltönyével, úgy néz ki, mintha valóban lovagolna. A fej ide-oda mozog, ha a kantárt megrántja. Ügetve ront társai közé, mintha utas volna, aki eltévesztette az irányt. Mire a következő párbeszéd indul meg a gyermekek közt.

— Szabad lesz alkalmatlankodnom, — szólal meg a célt tévesztett utas — hogy megkérdjem, merre vezet az út a Liu család falujába?

— Nem alkalmatlankodik uraságod, — felel az egyik.

— Örömmel állunk szolgálatára, — folytatja a másik.

— Igen nagy megtiszteltetés részünkre, hogy hozzánk tetszett fordulni — jegyzi meg egy harmadik és így tovább mindaddig, míg valamennyi mond valami kedves bókot. Azután ajánlkoznak, hogy leírják az útirányt az idegennek, mély meghajlással átnyujtják azt neki s kínálkoznak, hogy elkísérik útjára s kalauzolják. Eközben kitudakolják becses nevét, korát, hogy honnan jön, mily ügyben jár. Mikor aztán így kiudvariaskodták magukat, mindenféle áldás-kivánás közt bocsátják útjára az idegent.

— Béke legyen veled egész utadon! — mondja egyik.

— A holnapi viszontlátásig — szól a másik s azzal hátat fordítanak s elkezdenek egyébről beszélni.

Feltűnő az a könnyedség, amellyel a kis khinaiak társalognak; az a jó modor és ildomosság, amellyel bókolnak s hajlonganak, ami tökéletesen hasonlóná teszi őket a felnőttetekhez.

Ugyanez tapasztalható a gyermekeknél általában oly kedvelt vendégeskedési játékoknál és főzésnél. A játék javában foly, mikor egyszerre eszébe jut valamelyiknek:

— Eredj, hozz néhány tányért és fapálcikát.

— Minek a tányér és fapálcika, ha nincs rizs?

— Kérj a szakácstól. Itt az ebéd ideje.

Összekeresgélnek a közeli fákról néhány datolyát, néhány apró pénzért diót, mogyorót vásárolnak egy arramenő nyalánkság-árúستól, a szakács ellátja őket tányérral, fapálcikákkal s hozzá jó sok rizst is ad. Ezzel kész az ebéd. Egyikük elmondja az asztali áldást s azzal körülülnek a földön az ebédet, amint a khinai munkásoktól látták s elkezdenek

falatozni, kínálgatózni: «Sui pien pa!» (csak úgy, mint otthon!) Egyik-másik rágyújt a khinai gyermek-rigmusra:

Az én öcsém rossz gyerek,
Mindig erre tekereg,
Telezabálja magát
S tovább viszi a hasát.

vagy pedig:

Törjük, törjük a rizskását,
Le- s feljár a mozsárütő,
Meleg már a tűz,
Emeljük fel a fazekat,
Mégfőtt a rizs, lássunk hozzá.

Hasonlíthatatlan ügyességgel kezelik a kis fapálcikákat. Mindkettőt ugyanabban a kézben tartják, de míg az egyiket forgatják, a másik mozdulatlan marad. Tanulhatna tőlük bármely európai szép és ildomos evést. Tökéletes könnyűséggel lehet ezekkel a villa gyanánt szolgáló pálcikákkal fölcsígni egy darab húst, vagy borsót, babot, úgy is hívja őket a khinai: «kvaj-ce» azaz «fürge fickó.»

Vannak azonkívül a khinai gyermekeknek egész speciális gyermekjátékaik, mint amilyen a «várkapu betörése», a «gyümölcsválogatás», a «kígyónyúzás» stb. Ez utóbbinál a gyermekek sorban állanak fel egymás mögött. Egy adott jelre mindannyian előrehajolnak, jobbkezüket lábaik között hátradugva. Mindenik hátradugott jobbkezet a mögötte álló megragadja balkezelével. Erre az egész sor hátrálni kezd, a sor végén álló gyermek hanyatt fekszik, az előtte álló követi példáját, úgy hogy feje az előbbi térdei közé essék. Így tesz a többi is, mindaddig, míg mindannyian hanyatt fekszenek, kivéve az utolsót, fejükkel a másik térdei között s szorosan fogva egymást kezeikkel.

Most megpróbálnak föltápáskodni. Aki legutoljára feküdt le, az kel fel legelőbb s mindenik maga után rántja szomszédját is, mígnem mindannyi megint talpon áll. Egy adott jelre elbocsátják egymás kezeit, felegyenesednek s a játéknak vége.

A «gyümölcsválogatás» sem ismeretes sehol másutt, mint Khinában. Itt a gyermekek két külön táborba sorakoznak, vagy pedig előbb két vezért választanak, aki páronkint osztja be őket. A két csoport aztán egymástól húsz lépés távolságra

áll fel, leguggolva a földön egymással szemben. Most a vezér kijelöl valakit a maga táborából, akinek bekötik a szemét, mire a másik táborból is feláll valaki, a bekötött szeműhöz lopózik s megérinti a fejét. Azután visszatér helyére s ugyanolyan guggoló állást vesz föl, mint előbb. Most leveszik a szemkötőt a másik fejről, aki átmegy az ellentáborba s igyekszik valami jeltől, arcjátékról stb. kitalálni, hogy melyik volt az, aki érintette. Természetesen, az ez alkalommal vágott arcfintorgatások, kötekedő, félrevezető pillantások sok tréfát szereznek a társaságnak. Sokszor sikerül a tettest zavarba hoznia, aki végre is elárulja magát, máskor azonban csak találmokra bökőd rá egyre ujjáival s ha eltalálta, magával viszi a másik táborba, ha pedig nem, ott hagyja s a játék újra kezdődik.

Hasonlít némileg ehhez a «várkapu betörése» is, amennyiben itt is két táborban állanak fel; csakhogy itt erősen fogják egymás kezét. Az egyik gyerek elkezd énekelni:

Tollat tűzött kalapjába,
Úgy sietett a városba,
Ott találták a ló hátán,
Mert a kaput lebontották.

Azután egyik közülük neki ered s egész erejével neki veti magát a lánc leggyöngébb szemének, ahol a leggyöngébb két gyermek tartja egymás kezét, hogy ha lehet, betörje a kaput. Ha sikerül ez neki, magával viszi saját táborába, akiket egymástól elválasztott, ha pedig nem tudja áttörni a láncot, velük marad mint fogoly. Azután a másik tábor gyújt rá a nótára, az tesz kísérletet a kapu betörésére és így tovább mindaddig, míg az egyik fél teljesen föl nincs oszlatva.

Fiúk és lányok ritkán játszanak együtt, de azért a lányok játékaik többnyire ugyanazok, mint a fiúké. Ruházatuk is teljesen hasonló, kivéve, hogy a lányok szoknyái valamivel rövidebbek és díszesebbek. Annak oka, hogy a lányok ritkán vesznek részt a fiúk játékában, legfőképp az, hogy amint tudva van, a kis lányok lábait csecsemőkorukban összeszorítják, hogy növésükben gátolják, minek folytán később, ha fölszabadulnak is a mesterséges béklyók alól, lábaik eltorzulnak s nem képesek versenyt szaladni a fiúkkal. Különben is cipőiknek fatalpa van, mi miatt nem ugorhatnak talpra, mint a fiúk a maguk posztó- vagy papirtalpu cipőikben.

Ezért a lányok inkább szeretik az úgynevezett számlálós játékokat, mint nálunk az «Egyedem-begyedem hajdútánc.» Körbe ülnek a földön, talpaikat kinyujtva, míg a játékvezér körüljárva, mindeniknek talpára üt, miközben a következő rigmust mondja:

Egy, kettő, három, van téhen szeme,
Ha a téhen vak, meg fog halni bele;
Egy darab bőr, meg egy dinnye,
Ha van pénzed, neked adom,
Ha nincs pénzed,
Menj ki innét.

Akinek a lábán végzi az utolsó szót, az kimegy a játékból. Azután újra kezdi a rigmust s megint kidob egyet, mindaddig, míg csak egy marad.

Az ember azt hinné, hogy ez a játék kissé egyhangú és unalmas, de szó sincs róla. A lányoknak megfeszült kíváncsiság tükrözik az arcán, szinte lázasan várják, hogy melyik bukik ki megint a sorból, mert annak cipőjét lehúzzák és jót vágnak vele talpára.

De ismernek a khinai gyerekek és pedig mindkét nemből, ezeken kívül más szórakozásokat is, például a Paprika Jancsit, amely melleleg, már kétezer évvel előbb volt ismert Khinában, mint Európában. Azonkívül gyönyörködnek a medvetáncoltatásban, majom- és egér-mutatványokban, varázsló ezermesterekben és még sok egyébben. Ezek a mutatványosok sorra járják az utcákat, dobszó mellett vagy kereplőket csörgetve, néhány fillérért bemennek az udvarokba s ott produkálják magukat a gyermekvilág nagy örömeire. Napokig, hetekig végezhetnek produkciókat anélkül, hogy ismételnék magukat, oly gazdag repertoárjuk van. Sokszor, ha ők végeztek, a néző gyermekcsereg is kedvet kap tőlük s olyan bukfencezés, tótágast állás, cigánykerékvetés kerekedik, hogy igazi mulatság nézni.

ÜBERSICHT DER LETZTEN NUMMER.

III. Jahrgang Nr. 10.

Das Kind beim Eintritt in die Schule.

(Auszug der Artikelserien der Nummern 4–10.)

Von Schulleiterin **Iréne Szász**, Budapest.

Schularzt Dr. Adolf Juba vollzog vier Jahre hindurch Messungen an Elementarschulzöglingen, die samt und sonders Kinder besserer Familien waren. Insgesamt wurden 127 Knaben und 121 Mädchen beim Eintritt in die Schule gemessen, die im Alter zwischen $5\frac{2}{3}$ und $6\frac{2}{3}$ Jahren standen. Die Kinder hatte man in drei Altersklassen verteilt. In die erste Gruppe gehörten die zwischen $5\frac{2}{3}$ –6 Jahren, in die zweite die von 6 bis $6\frac{1}{3}$ Jahren und in die dritte die $6\frac{1}{3}$ – $6\frac{2}{3}$ jährigen.

Die durchschnittliche Grösse der in die Schule eintretenden Knaben hat — samt Schuhen — 116·007 cm, die der Mädchen 114·02 cm, die Maximalhöhe der ersteren 130 cm, der letzteren 125 cm, ihre Minimalhöhe 103 bzw. 105 cm ergeben.

Das Körpergewicht im Durchschnitt bezifferte sich bei Knaben auf 21·415 kg, bei Mädchen auf 20·625 kg. Insofern man bei Knaben $5\cdot5\%$, bei Mädchen 5% für die Bekleidung vom Gesamtgewicht abzieht, erhält man bei ersteren 20·237 kg, bei letzteren 19·619 kg als Durchschnittsziffer.

Knaben betrachtet man für mittelgross mit 115, 116 und 117 cm, Mädchen mit 113, 114 und 115 cm. Mittleren Gewichtes gelten Knaben von 21 bis inkl. 22 kg, Mädchen von 20–21 kg (bekleidet).

Einer Mittelgrösse hatte sich nahezu ein Drittel sämtlicher Zöglinge, eines mittleren Körpergewichtes fast ein Viertel der Kleinen erfreut.

Ein bestimmter Zusammenhang lässt sich zwischen Leibesgrösse und Körpergewichte feststellen, aber auch die Tatsache, dass das Gedeihen des letzteren vom ersteren abhängt.

Einem cm Leibesgrösse entspricht bei Knaben 185 gr Körpergewicht, bei Mädchen 181 gr. Mithin ist nicht nur das absolute, sondern auch das der Leibeshöhe angemessene relative Körpergewicht der Mädchen geringer als das der Knaben.

Mit dem Wachstum der Leibeshöhe nimmt nicht allein das allgemeine, vielmehr auch das verhältnissmässige Körpergewicht beider Geschlechter zu.

Was den Zusammenhang der Grösse mit dem Gewichte betrifft, sind von den allgemeinen Gesetzen abweichende Schwankungen in reichlicherem Masse unter den Knaben als bei den Mädchen wahrzunehmen.

Die zwischen den einzelnen Altersklassen bestehenden Altersunterschiede vermögen sowohl die physische als auch die geistige Entfaltung zu beeinflussen. Auf die körperliche Entwicklung der Knaben jedoch wirkt wohl bloss der Altersunterschied zwischen der I. und II. Altersklasse ein. Zwischen der II. und III. Altersklasse desselben Geschlechtes fällt in dieser Beziehung gar kein Unterschied auf.

Vermöge ihrer geistigen Begabung werden die Kinder in drei Gruppen eingereiht: in solche, deren Fähigkeit das Mittelmass übertrifft, in Mittelmässige, und solche, die selbst gegen diese zurückstehen. Hinsichtlich der geistigen Entwicklung werden sowohl die Knaben, als auch die Mädchen vom Unterschiede der 1. und 2. Altersklasse wesentlich beeinflusst, hingegen übt der zwischen der 2. und 3. Altersklasse bestehende Altersunterschied keine nennenswerte Wirkung aus. Diese erweist sich im ersteren Falle bei den Mädchen als weitaus kraftvoller, als bei den Knaben.

Der Zusammenhang zwischen der physischen und intellektuellen Entwicklung ist ganz offenkundig. Vornehmlich stark offenbart sich der Zusammenhang der Leibesgrösse mit der geistigen Fähigkeit. Auf die letztere kann das absolute Körpergewicht gar nicht einwirken, auch das relative vermag bloss bei den Knaben einen genau bestimmbaren Einfluss auszuüben.

Als günstigster Zustand für die geistige Entwicklung lässt sich derjenige bezeichnen, wo die Leibeshöhe des Kindes das Mittelmass erreicht, was besonders die Knaben kennzeichnet, und das Körpergewicht dem Höhenmasse entspricht. Somit ist es klar, dass diejenigen körperlichen Mass-Verhältnisse, welche die geistige Entwicklung am ehesten begünstigen, gleichzeitig als vorzüglichste physische Beschaffenheit zu bewerten sind.

In der geistigen Entfaltung der Knaben zeigt sich unter den geprüften Faktoren die Leibesgrösse als der massgebendste. Demgegenüber vermindert sich der Vorteil des Altersunterschiedes und verschwindet auch fast gänzlich, die Wirkung des relativen Körpergewichtes.

In der geistigen Entwicklung der Mädchen erweist sich unter den geprüften Faktoren der zwischen der I. und II. Altersklasse bestehende Altersunterschied als der ausschlaggebendste. Allerdings machte sich auch die Einwirkung der Leibesgrösse merkbar.

Ursprung der sittlichen Gefühle des Kindes.

Von Dozent Dr. Georg Székely.

Obgleich Dichter und Denker, Künstler und Gelehrte der sittlichen Beurteilung des Kindes manigfachste Würdigung angedeihen liessen, und so hoch wir auch die Urteile der ersteren Gruppen veranschlagen mögen, müssen wir uns doch den eigentlichen Seelenforschern, der Wissenschaft der Psychologie zuwenden, wenn wir den Zustand der Kinderseele warhaft ergründen wollen.

Die neuere Literatur der Kinderpsychologie enthält bislang nur recht spärliches Material betreffs des sittlichen Lebens des Kindes. Zunächst erörtert Verf. die drei Theorien der Materialisten des XVIII. Jahrhunderts (La Mettrie, Bonnet etc.), der individuellen Evolution (Spinoza und Hartley) und der Rassen-Evolution (Herbert Spencer), und verweilt dann länger insonderheit bei einem gewichtigsten der sittlichen Grundgefühle, der *Simpathie*, deren alleiniges Vorhandensein indes nicht hinreicht, um aus dem Egoismus zum Altruismus hinüberzuführen. In ihrer Entwicklung erklimmt die Sympathie dann erst den Höhepunkt, sobald sie aus der Gemeinschaft der Gefühle und Handlungen, bzw. Vorstellungen und Gedanken zum vollen Bewusstsein, also zur Intellektualität heranreift. Die *Anhänglichkeit* ist schon imstande, die eigennützigen Empfindungen von den altruistischen Gefühlen abzusondern, weshalb sie auch den Übergang zwischen diesen beiden Gattungen des Innenlebens bildet. Immerhin dienen die Anhänglichkeitsgefühle lediglich als Vorstufe zur *Sittlichkeit*, für deren völliges Erblühen eine ganze Legion von Gefühlen nötig ist. Aber der Vf. unterlässt es, diese einzeln zu analysieren; er begnügt sich damit, jene bereits klargelegten psychologischen Faktoren präcis zu fassen, kraft welcher die sittlichen Gefühle im Kindesbewusstsein wach zu rufen sind.

Wofür sich Kinder interessieren?

Von Lehrer Hugo Büchler, Nagy-Beckerek.

Die Datensammelabteilung der Ung. Gesellschaft für Kinderforschung bezeichnete jene Fragen, auf Grund derer die auf das kindliche Interesse sich beziehenden Prüfungen zu bewerkstelligen sind. Die Staats-Elementarschule in Nagybeckerek liess dieselben in ihren Klassen I–IV von 435 Zöglingen beider Geschlechter beantworten, aus welcher Fülle von Material wenigstens das wichtigste mitgeteilt werden soll.

Auf die Frage, welcher Lehrgegenstand den Schülern der liebste sei, war die gleichlautende Antwort in allen Klassen: das Lesen. An zweiter Stelle steht das Rechnen, dann folgen Zeichnen, Schreiben und Geographie, zuletzt die Sprachlehre. Auch die Religion als Unterrichtsgegenstand erfreut sich keiner Beliebtheit. Die Begründungen dazu sind obzwar ziemlich gleichförmig, dennoch höchst interessant, weil aufrichtig, zumal sie die Individualität beleuchten und nicht selten als zuverlässigere Richtschnur dienen, als so manche methodische Lehrbücher. Einen noch lebhafteren Einblick in die Seele des Kindes gewähren Antworten auf die Frage, womit sie sich daheim am liebsten beschäftigen. Aus den diesbezüglichen Daten geht mit grosser Mehrheit das Spielen hervor, spärlicher zeigen sich Kunstneigungen. Aber selbst für die Hygiene äussern manche Schüler Interesse, wie dies zwei Knaben der IV. Klasse bestätigen, die es nicht lieben «lange im warmen Zimmer zu bleiben» oder «viel zu sitzen». 27 pct der Gesamtzahl hält das Lernen zuhause für eine angenehme Besehäftigung. Als die zukünftige Laufbahn bezeichnen 200 unter 425 Schülern die gewerbliche, in zweiter Reihe folgt die militärische mit dem vierten Teil der ersteren, wogegen sich Handels- und Beamtenstand sehr geringer Beliebtheit rühmen können. Interessant gestaltet sich die Frage bezüglich des Ideals der Kinder, nämlich: «Wem sie ähnlich sein möchten?» Den grössten Wert bei solchen Geständnissen bergen die verschiedentlichen Motivierungen in sich, welche aber nicht zu üppig fliessen.

Beiträge zur experimentellen Untersuchung der Denk-Typen an Schulkindern.

Von Dr. Karl Pekár, Budapest.

In einer knappen Übersicht über die verschiedenen auf der Function der empfindsamen Gehirncentren beruhenden Denk-Typen, worüber sich Verf. in seiner im J. 1897 erschienenen «*Positiven Aesthetik*» eingehender ausgelassen hatte, kommt Dr. Karl Pekár zu dem Schlusse, dass die experimentellen Untersuchungen auf diesem Gebiete an den Schulkindern in Verbindung mit entsprechender introspektiver Fragestellung schon aus dem Grunde eine hohe Bedeutung besitzen, weil wir auf diese Weise bezüglich der Fähigkeiten des Schülers ins Reine kommen und von einem vorwiegend dem Seh-Typus angehörenden Kinde z. B. nicht allzuviel auf dem Gebiete der Sprachwissenschaften verlangen werden. Ganz besondere Bedeutung aber haben solche

Untersuchungen und deren festgelegte Resultate für die Berufswahl, bei welcher der Lehrer, der nach dieser Hinsicht die Mühe richtiger Erkenntnis der kindlichen Fähigkeiten nicht gespart hat, dem Schüler den zweckdienlichsten Rat zu erteilen vermag.

Nachrichten aus der Kinderforschung.

Der Nervenarzt Dr. *Paul Ranschburg* erhielt die *venia legendi* für «*medizinische Psychologie*» an der Budapester medizinischen Fakultät. Mit dieser Ernennung wurde ein Lehrstuhl für experimentelle Psychologie an unserer Universität creirt, was für dieselbe von höchster Bedeutung ist, zumal auf diese Weise den künftigen Psychologen, sowie auch den Schul- und Kinderärzten Gelegenheit geboten wird, nicht nur mit den psychopathologischen Erscheinungen, sondern auch den allgemeinen Gesetzen der Seelenkunde vertraut zu werden. Eine eminente Wichtigkeit hat diese Habilitation auch dadurch, dass mit Paul Ranschburg der *experimentellen Psychologie* wenigstens auf der medizinischen Fakultät nunmehr ihre geziemende Rolle eingeräumt wird. Besonders erfreulich ist, dass es eben Paul Ranschburg vorbehalten war, die experimentelle Psychologie als erster an der medizinischen Fakultät lehren zu können. Paul Ranschburg, der durch seine psychologischen Entdeckungen, seine eigenen Apparate und neuen Prüfungsmethoden desselben Faches, sowie durch seine Unternehmungen auf dem Gebiete der Kinderforschung, Erziehungslehre, Pathologie, Experimentalpädagogik und Psychopathologie, wie auch mit seinen diesbezüglichen hervorragenden Werken in der Weltliteratur, sich einen Namen schuf, würde jeder Universität zur Zierde gereichen; und eben darum verleiht er Wert und Ansehen auch jenem Lehrstuhle, den er auf der Budapester Universität bekleiden wird.

Auf dem im September stattgehabten *II. Landespatronage-Kongress* liess sich der Unterrichtsminister durch zwei Mitglieder unserer Gesellschaft für Kinderforschung: den Seminardirektor Ladislaus Nagy und Dozenten Dr. Paul Ranschburg vertreten. Ersterer beantragte dortselbst folgende Resolution: «Der II. Landespatronage-Kongress erachtet es für wünschenswert, dass sämtliche an Kinderhorten und Heimen angestellten Erzieher, sowie die bei Jugendgerichten wirkenden Richter u. Patrone, die zu ihrem Berufe notwendigen pädagogisch-pathologischen und kinderpsychologischen Kenntnisse sich aneignen. Deshalb hält er es für unerlässlich, für alle an genannten Stellen zur Zeit fungierenden Personen einen *Lehrkurs für Kinderforschung und Heilpädagogik*»

gik zu errichten. Hinsichtlich der Vortragsgegenstände der vortragenden Persönlichkeiten und des Zeitpunktes des Kursus möge die Ungarische Gesellschaft für Kinderforschung vom Justizminister um Vorschläge angegangen werden». Die Resolution wurde angenommen und wegen Durchführung dem Direktionsausschuss des Kongresses überwiesen.

Die Idee der Kinderforschung beginnt allmählich immer mehr und mehr auch in der Provinz unter den Lehrern und dem gebildeten Publikum sich zu verbreiten. Neuerdings sind Bewegungen im Zuge, an mehreren Örtern *Filial-Vereine für Kinderforschung* zu gründen. So hielt der Südungarische Lehrerverein jüngst in Zombolya eine Generalversammlung, in deren Rahmen der Staatslehrer Hugo Bächler aus Nagybecskerek über «Kinderbeobachtungen und Kinderforschung» vortrug. Hierbei legte er auch eine Resolution vor, wonach 1. der Südung. Lehrerverein als Corporation, wie auch alle dazu gehörenden Ortstruppen in die Ung. Gesellschaft für Kinderforschung eintreten; und 2. in den grösseren Städten Südungarns, wie Temesvár, Nagybecskerek, Versec, Pancsova etc. obige Lehrervereinigung Zweigvereine für Kinderforschung ins Leben rufen möge. Die Anwesenden haben den Antrag mit grosser Begeisterung gutgeheissen, ja die Ortsgruppe *Nagybecskerek* beschloss sogleich, gemeinsam mit dem Torontáler Ungarischen Kulturverein einen Filial-Verein für Kinderforschung zu errichten.

Am 9. Dez. v. J. hat unsere Gesellschaft für Kinderforschung den zweiten Vortragsabend veranstaltet, wobei Dr. Gabr. *Kemény* Gymnasialprofessor zu Torda, seine Studie «Die Individualität des Schülers und die Mittelschule» zum Vortrag brachte, welche wir in der nächsten Nummer veröffentlichen. Daran knüpfte sich eine ungezwungene Aussprache, in welcher zunächst der präsidierende Graf Alexander *Teleky* seine lehrreichen Bemerkungen mit fachlichen Erfahrungen in den Schulen Deutschlands, Frankreichs und der Briten belegte. Dr. L. *Nógrády* verlangte, die Gesellschaft möge sich in einer wohl begründeten Eingabe an den Unterrichtsminister wenden, damit «die hervorstechendsten ärgsten Unzulänglichkeiten der heutigen Schulverordnungen daraus beseitigt werden». Der Antrag wurde dem Ausschuss behufs weiterer Verhandlung zugewiesen.

RÉSUMÉ DU DERNIER NUMÉRO.

Troisième Année, No 10.

De l'origine du sentiment moral chez les enfants.

Par : M. le Docteur **Georges Székely**.

Il est regrettable, que la psychologie infantine moderne se soit encore peu occupée de la vie morale de l'enfant.

L'étude de l'origine du sentiment moral dans le jeune âge a donné naissance à trois doctrines. La première conteste l'existence de l'affection désintéressé. La seconde qui est celle de Spinoza et de Hartley est fondée sur l'évolution individuelle. Partant de ce principe que l'enfant est égoïste en naissant, ce système tend à prouver que le désintéressement et la sympathie (l'affection vraie) ne naissent en lui qu'au fur et à mesure de son développement intellectuel. La troisième théorie, due à H. Spencer est basée sur l'évolution de la race. C'est celle à laquelle nous nous rattachons pour diriger nos recherches sur le sentiment moral de l'enfant. On ne peut préciser l'âge auquel l'enfant commence à témoigner sa sympathie. Au point de vue psychologique l'origine en remonte aux rapports de l'enfant avec sa mère. La durée de la période pendant laquelle l'enfant ne peut se passer de soins où de protection de sa mère, est un point important pour la psychologie. Par l'étude des sentiments moraux on arrive à cette conclusion que l'enfant à sa naissance, n'est ni bon, ni mauvais. Ce n'est que par les influences de milieu ou d'éducation, qu'il devient l'un ou l'autre. Il n'ya donc en lui à l'origine ni égoïsme, ni altruisme prononcés.

À quoi les enfants s'intéressent-ils ?

Par : **M. H. Büchler**, Instituteur à Nagybecskerek.

Des recherches ont été fait à ce sujet à Nagybecskerek, dans toutes les classes (1-ère à la 6-e) de l'École primaire de l'État. Elle faisaient partie de la grande enquête sur l'individualité de l'enfant. 435 élèves ont été interrogés. La première question : «Quelle branche d'études préférez-vous ?» donna lieu a des réponses intéressantes. En général, les enfants préféreraient la lecture. Ils n'aimaient pas l'écriture. Bien que la moitié d'entre eux à peu près préférât la lecture, le calcul avait la préférence d'un grand nombre. De 23 à 28⁰/₀ des enfants aimaient mieux le dessin. A la 2-e question : «Guelle branche d'étude aimez vous le moins ?» ce fut la grammaire qui, par 21⁰/₀ des élèves, fut citée en premier lieu. Les arguments à l'appui des réponses sont très curieux. La plupart des petits élèves préfèrent telle ou telle branche par suite

de la facilité avec laquelle ils l'apprennent ou parce qu'elle est variée, intéressante, etc. D'autres avouent ne pas aimer certain branche parce qu'ils ne la comprennent pas, qu'ils la connaissent mal, etc. En général, les enfants aiment le travail, mais chacun d'eux a une répugnance pour tel ou tel travail. La question : « Que voulez-vous devenir ? » a donné lieu à des réponses prouvant l'influence de l'entourage ou le résultat des lectures. Sur 435 enfants, 200 veulent être ouvriers.

L'enfant à son entrée à l'école.

Par : Melle Irène Szász, de Budapest.

Pour la dernière fois, l'auteur nous communique le résultat des recherches qu'elle a faites durant ces dernières années, au sujet de l'état de l'enfant lors de son entrée à l'école.

Ce résultat concorde sous plusieurs rapports avec celui des recherches d'autres observateurs.

1. La taille des garçons est plus élevée que celle des filles à l'âge de leur entrée à l'école.

2. Il existe une connexion entre la taille de l'enfant et son poids : ce dernier dépend le plus souvent de la taille.

3. Non seulement le poids augmente à mesure que la taille s'élève, mais encore le poids relatif à la grandeur peut varier.

4. Le poids relatif et le poids absolu sont moindres chez les filles que chez les garçons.

5. La relation entre la taille et le poids présente des exceptions aux lois générales et on les trouve en plus grand nombre dans les rangs des filles que dans ceux des garçons.

6. Il est possible de constater la relation entre le développement physique et le développement intellectuel selon celle qui existe aussi entre l'âge et ce développement.

7. Ce développement a lieu dans de meilleures conditions lorsque l'enfant est de taille moyenne et son poids en rapport avec sa taille.

8. La légère différence d'âge existante entre les enfants lors de leur entrée à l'école a une influence réelle sur leur développement physique et intellectuel.

9. Cette influence de l'âge sur le développement physique et intellectuel se remarque parmi les petits garçons entre la 1-ère et la 2-e limite de l'âge d'admission (de 5 ans 8 mois à 6 ans et de 6 ans à 6 ans 4 mois).

10. L'influence de l'âge sur les facultés mentales est plus sensible parmi les petites filles que parmi les petits garçons.

11. C'est surtout pour les garçons que la taille a une grande influence sur le développement mental.

12. La différence d'âge de 5 ans 8 mois et 6 ans à 6 ans et 6 ans 4 mois et la période la plus importante pour le développement des facultés mentales de petites filles. Pour elle, le poids relatif à la taille n'est pas d'une importance telle que pour les garçons.

L'examen experimental des types d'enfants savants.

Par : Dr. Charles Pekár, de Budapest.

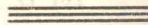
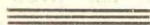
Les différents centres des sensations ne sont pas développés également dans tous les individus. Chez une personne, c'est le centre de la vision qui est le mieux développé; on la rangera donc dans le «type visuel». Une autre ayant un bon centre de l'ouïe, sera placée dans le «type auditif». On peut faire des expériences sur les différents types. La reproduction d'une ligne ou d'un dessin très simple en fournit la preuve. Celui qui fait ce travail de mémoire est du «type visuel». Celui qui n'est pas capable de le faire convenablement appartient à un autre «type». Une expérience analogue consiste à faire lire un texte à haute voix, puis à le faire reproduire par écrit aux élèves. Celui qui sait bien rendre ce qu'il a entendu, appartient au «type auditif». Ces expériences ont une très grande valeur pour les instituteurs; car elles les aident à connaître les facultés de leurs élèves.

Mouvement de l'Étude de l'Enfant.

Le Ministre de l'Instruction publique a ratifié la nomination de M. Paul Ranschburg entant que Professeur agrégé à l'Université. En même temps qu'on l'y a nommé on a fondé une chaire de psychologie à la Faculté de Médecine de l'Université. En la personne de M. Ranschburg, la psychologie expérimentale a un digne représentant à l'Université. On l'y avait omise jusqu'ici sans aucun motif.

M. H. Büchler, instituteur à Nagybecskerek fit un discours sur l'Étude de l'Enfant. À la suite de son rapport il proposa l'entrée de la «Société des Instituteurs de la Hongrie méridionale» à la «Société pour l'Étude de l'Enfant. Il faudrait selon lui, créer des cercles pour l'Étude de l'Enfant dans les grandes villes du Midi: Temesvár, Nagybecskerek, Pancsova etc. La proposition a été acceptée à l'unanimité.

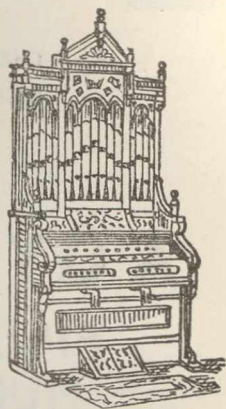
M. le Dr. Kemény, professeur, prononça un discours le 9. Décembre 1909 à la séance publique de notre société sous le titre: «L'individualité de l'enfant telle qu'on la comprend dans les lycées.» Ce discours fut écouté avec attention.

10

forint havi
részletfizetésre
vagy kész-
pénzért

**a legjobb
zongorát vagy pianinót
harmoniumot vagy cimbalmot
hegedüt vagy cellót**

kizárólag csakis a Magyar Királyi Zeneakadémia szállítója

Reményi Mihály

nagy magyar hangszer és zongora-telepén szerezhetünk be.
10 évi, írásbeli kezesség mellett. Árjegyzéket és prospektust minden hangszerről külön-külön kérjünk. **Budapest, Király-utca 58. Telefon 87-84.** Hangszerek javítása a legelőkelőbb szakmunkások által teljesíttetnek. Zongorák hangolása, becserélése, régi hangszerek és zongorák vétele a legmagasabb árákig.

Mielőtt bármily
hangszert venne,
kérje Reményi
legujabb
árjegyzékét.

Tanároknak, tanítóknak
előnyösebb árak. Ezen
lapra hivatkozva külön
engedmények.

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI
RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA

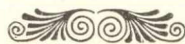
A GYERMEKI ELME ÉP ÉS RENDELLENES MŰKÖDÉSE, EGÉSZ- SÉGTANA ÉS VÉDELME

2 MELLÉKLETTEL
ÉS 32 SZÖVEG-
KÉPPEL

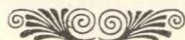
IRTA

DR. RANSCHBURG PÁL

EGYETEMI MAGÁNTANÁR
IDEGORVOS, A GYÓGYPAEDAGOGIAI
PSYCHOLOGIAI M. K. LABORATORIUM
VEZETŐJE

PAEDAGOGUSOK,
ORVOSOK, JOGÁSZOK
ÉS A MŰVELT KÖZÖN-
SÉG SZÁMÁRA

ÁRA 6 KORONA

MÁSODIK
LÉNYEGESEN BŐVITETT
ÉS ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.

Alig másfél esztendő alatt két kiadást ért

RANSCHBURG PÁL DR. :

A GYERMEKI ELME ÉP ÉS RENDELLENES MŰKÖDÉSE, EGÉSZSÉGTANA ÉS VÉDELME

című munkája, melyet szerző eredetileg a vallás- és közoktatásügyi miniszterium meghagyásából irt meg.

Ennek a hiánypótló munkának szükségességét és létjogosultságát bizonyítja, hogy nemcsak a **szaksajtó** bírálata fogadta azt egyhangu elismeréssel, hanem a **nagyközönség, orvosok és paedagógusok** is rendkívüli érdeklődéssel kísérték.

A gyermek elme-életének tanulmányozása az utolsó években nagy mértékben haladt. Az a törekvés, hogy a gyermek testének, szervezetének, elméjének fejlődési menetét tanulmányozzuk, — amely törekvés a gyermektanulmányozási mozgalmak közös rugója, — lényegében nem egyéb, mint a gyermek szellemi egészségének biztosítása. Ennek a célnak szükségességét felesleges magyarázni, elérésére pedig kétségkívül mindenkinek kötelességszerűen törekedni kell.

A **gyermeki elme** bő tudással, alapos megfigyelésekkel, a kérdés mélyreható tanulmányozása segélyével szerzett tapasztalatok gazdag kincsesháza, amely nemcsak **paedagógusok, orvosok, jogászok** részére nélkülözhetetlen kézikönyv és forrásmunka, hanem a **művelt közönség** mindama tagjai számára is, akik gyermekeik elméleti fejlesztését észszerűen akarják előmozdítani.

Az új, lényegesen átdolgozott kiadás, mely az elsónél több mint felénnyel bővebb, a külföldi és hazai irodalom kimerítő fejlődése mellett nagyobb súlyt helyez a gyermeki elme egészségét érintő kérdésekre, a szellemi túlterhelés elkerülésének, az ép és ideges gyermek házi nevelésének és iskoláztatásának kérdésére s a gyermektanulmányozás módszertanára, ugyszintén részletesen ismerteti a gyermekvédelem jelen állását is.

A „Gyermeki elme ép és rendellenes működése, egészségétana és védelme“ jelen kiadását Náray Szabó Sándor dr. min. tanácsos előszava vezeti be.

Két képmelléklet és 32 szöveggép fokozza a 2. kiadás értékét, áttekintését pedig lényegesen megkönnyíti az egyes fejezetekhez csatolt tartalomjegyzék, melynek rövid kivonatát a következőkben adjuk :

I. Elme és test. Az elme szervének szerkezete, működése, fejlődése és hibásságai.

II. Az érzékek.

III. A beszéd élet- és kórtana. A fogalom és szó-kincs fejlődése.

IV. A gyermek gondolatvilága.

1. A képzetek. Felfogás és képzettársítás.

2. Az iskolás gyermek emlékezete.

3. Hogyan tanuljunk?

4. Hogyan számol a gyermek?

5. A felfogás és képzettársítás zavarai.

V. A gyermek érzelmi és akaratvilága.

1. Az érzelmek fejlődése és az érzelmi élet zavarai.

2. Az akarat fejlődése. A gyermek játéka. Összerendezett mozgások. A szuggesztió. A rajz és az írás fejlődése. Az akarat és az ösztönélet zavarai.

VI. A szellemi munka és pihenés. A tudatélet és zavarai.

VII. A gyermeki elme hibái és abnormitásai.

1. A normális gyermek hibái.

2. Az abnormis gyermek. A szellemi rendellenességek felosztása, okai és külső jelei.

3. Az ideges hajlamu és az ideggyenge gyermek. A hisztériás ideggyengeség. A gyermekek és serdülő koruak öngyilkosságai. Az ideges gyermek nevelése.

4. Az epilepszia, eskór (nyavalyatörés, szivfogás).

5. A vitustánc. Chorea.

6. A gyermekkori (világrahozott vagy korán szerzett) gyengeelméjűség.

VIII. A gyermeki elme védelme: A gyermek elméjének elfajulása ellen való védekezés.

1. A gyermeki elme védelme a gyermek világrajtote előtt.

2. A gyermek szellemi fejlődésének elősegítése. Védekezés a szellemi túlterhelés ellen. A csecsemőkori. A gyermek szellemi fejlesztése az iskolás korig.

3. A züllésnek kitett, züllő és büntettes gyermek védelme stb.

**A KÖTET ÁRA 6 KORONA.
KAPHATÓ MINDEN HAZAI
KÖNYVKERESKEDÉSSEN.**